

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

magisterské kombinované studium
2011 – 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Josef Váňo

Program zacházení na specializovaném oddělení pro mentálně
retardované odsouzené a souvislost s podmíněčným propuštěním
z výkonu trestu odnětí svobody

Praha 2013

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2011 - 2013

DIPLOMA THESIS

Bc. Josef Váňo

Treatment Programme at the Specialized Department for Mentally
Retarded Convicts and Its Relation to Conditional Release

Prague 2013

Th Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V..... dne

Jméno autora

Poděkování

Chtěl bych poděkovat především mé manželce a mým dcerám za trpělivost, kterou musely být po celou dobu mého studia obrněny. Velký dík patří též mému vedoucímu práce Janu Sochůrkovi, který mi věnoval hodně ze svého volného času a úspěšně mě nasměroval k dokončení diplomové práce. Nakonec bych chtěl poděkovat všem mým blízkým, ať příbuzným, přátelům, ale i mým kolegům a nadřízeným ze zaměstnání, neboť i oni byli mou motivací k zakončení celého studia.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou specializovaného oddělení výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených s mentální retardací. V úvodní části práce je popsána historie trestání a vývoj vězeňských systémů. Po té jsou charakterizovány struktury vězeňské služby, typy věznic a pravidla, legislativa, podle kterých se vězeňská služba i odsouzení řídí. V další části diplomová práce popisuje, jakým způsobem se s odsouzenými ve výkonu trestu na specializovaném oddělení zachází, jaké mají povinnosti, k čemu se zavazují a jaké přínosy tyto přístupy odsouzeným přináší. Zde je i definován individuální program zacházení, který se plní formou terapeutického plánu. Upřesníme zde, jaké jsou podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a instituce, které se podílí na podmíněném propuštění z výkonu trestu.

V praktické části jsou zkoumány případové studie, které jsou následně zpracovány a porovnány. Součástí případové studie je stručná sociální anamnéza, vyhodnocení programu zacházení a hodnocení k podmíněnému propuštění. Naším cílem bylo zjistit, zda mělo plnění programu zacházení a celkový průběh výkonu trestu vliv na podmíněné propuštění.

Klíčové pojmy

Program zacházení, terapeutický program, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, historie trestů, komplexní zpráva, odsouzený, vězeňská služba

Annotation

This thesis deals with the specialized department for prisoners with mental retardation. The introductory part of the thesis describes the history of punishing and prison systems development. After that, the structure of the Prison Service of the Czech Republic is characterized, as well as the types of prisons and rules or legislation, which the Prison Service and also prisoners have to follow. The next part of the thesis describes how the convicts are treated in specialized department, what their duties and obligations are, and the benefits of these approaches for prisoners. Here is defined an individual treatment programme performed through the therapeutic plan. We specify, what the criteria for conditional release from prison are, and institutions involved in this process.

In the practical part, there are introduced case studies, which are studied and compared. A case study contains of a brief social anamnesis, evaluation of treatment programme, evaluation of a prisoner before conditional release. Our aim was to determine whether treatment program compliance and overall history of the imprisonment is related to conditional release.

Key words:

Comprehensive report, conditional release from prison, history of punishing, prisoner, prison service, treatment programme, therapeutic programme

Obsah

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Stručná historie vězeňství	10
1.2 Charakteristika Vězeňské služby České republiky	13
1.2.1 Trest, účel trestu a trestání	13
1.3 Základní legislativa upravující postupy VS ČR.....	17
1.4 Hlavní úkoly VS ČR.....	20
1.5 Organizační struktura VSČR	21
1.6 Dělení věznic dle typu	24
1.7 Specializované oddělení	25
1.8 Mentální retardace.....	27
1.9 SpO pro odsouzené s mentální retardací ve Stráži pod Ralskem.....	30
1.10 Program zacházení.....	35
1.10.1 Terapeutický program	36
1.10.2 Aktivity na SpO	38
1.10.3 Hodnocení programu zacházení.....	42
1.11 Podmíněné propuštění.....	43
PRAKTICKÁ ČÁST	46
2.1 Vymezení výzkumného cíle.....	46
1.1 Výzkumné otázky a hypotézy:.....	47
2.3 Výzkumný vzorek	48
2.4 Výzkumná metodika:.....	48
2.5 Plán výzkumu.....	49
2.6 Výsledky průzkumu	50
2.7 Diskuze	67
ZÁVĚR.....	71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK.....	75

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá tématem z vězeňského prostředí, které autora od mládí zajímalo. Prvotní zájem vzešel již z doby dětství, protože ve Stráži pod Ralskem, kde vyrůstal, byla v těchto letech věznice v plném provozu.

Dnes autor pracuje ve věznici již sedmým rokem v přímém styku s odsouzenými, neboť pracuje v oddělení výkonu trestu na pozici vychovatele odsouzených. Během svého působení na této pozici byl zařazen na oddílech s různou profilací. Nyní již třetím rokem pracuje na specializovaném oddělení pro odsouzené s mentální retardací. Zde na tomto oddíle si teprve uvědomil, jak moc je potřeba pracovat s odsouzenými a především s těmi, kteří jsou nějak odlišní od ostatních odsouzených, kteří mají specifické potřeby. Ať již se jedná o mentální postižení, tělesné či jinou formu postižení. A především z tohoto důvodu se rozhodl širokou veřejnost seznámit s nastíněnou problematikou pomocí této diplomové práce.

Tato práce má obeznámit širokou veřejnost se způsobem zacházení a samotnou prací vězeňské služby jakožto celku. Dále je zde snaha přiblížit účel a podmínky výkonu trestu odsouzených, který je společnosti ne vždy zcela znám. Veřejnost, která není obeznámena s průběhem samotného výkonu trestu, kolikrát žije v domnění, že odsouzení jsou celé dny na celách či ložnicích uzavřeni a není jim umožněna jejich seberealizace. Široká veřejnost a rodinní příslušníci se často zajímají o způsoby zacházení s odsouzenými. Mohou jim být poskytnuty všeobecné informace.

Způsobů zacházení s odsouzenými je hned několik. Z výchovných cílů je jedním z hlavních úkolů vězeňské služby odsouzené zaměstnat, neboť zde si osvojí své každodenní návyky. Jako například každodenní vstávání do zaměstnání, pravidelný režim dne, hospodaření s vydělanými penězi, možnost splacení dluhů různého charakteru (soudní, bankovní či dluhy poškozeným a obětem). Pro odsouzené, kteří nemají možnost být pracovně zařazení, jsou ve věznicích realizovány programy zacházení zaměřené na plnění aktivit. Každý program zacházení je specifický a měl by být co nejvíce přizpůsoben potřebám konkrétního odsouzeného. Na specializovaném oddělení pro odsouzené s mentální retardací je součástí programu zacházení terapeutický plán, který je přesně sestaven odbornými zaměstnanci odsouzenému co nejvíce na míru, zde se jedná již hodně o individuální práci s odsouzenými. A toto je další z důvodů, pro který se autor rozhodl o tomto tématu zpracovat diplomovou práci.

V teoretické části jsem se zaměřil na stručnou historii vězeňství, vězeňské systémy a stručný vývoj těchto systémů. Dále zde byl popsán systém současného vězení v České republice a základní legislativa. Přiblížili jsme druhy specializovaných oddělení a práci s odsouzenými na těchto odděleních.

Dále jsme čtenářům definovali institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a instituce, které mají vliv na podmíněné propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody.

TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Stručná historie vězeňství

Než začneme se samotným popisem a charakteristikou vězeňské služby, je nutno se podívat do minulosti a připomenout si jak se vězeňské systémy vyvíjely.

Je potřeba podotknout, že trest a trestání za prohřešky proti normám dané společnosti existovaly od samotného vzniku kterékoliv sociální skupiny. Vždy se ve společnosti našli lidé, ať jedinci, či celé skupiny, kteří jednali proti jejím normám. Normy společnosti se vyvíjely dle potřeby a doby, ve které se normy uplatňovaly. Dnes jsou zcela jiné potřeby a tedy i normy, než třeba za feudalismu, či v době před naším letopočtem. Z tohoto důvodu se také systém trestání vyvíjel se společností.

Za feudalismu byl nejvyšším trestem trest smrti, tento byl u nás na přelomu 90 let dvacátého století zrušený, ale dříve se jednalo o veřejný úkon, při kterém se lidé bavili, jednalo se o velkou společenskou událost. Dalšími tresty byly například mrzačící tresty, pokuty či ztráty cti. V této době jsou již první zmínky o existenci vězení, které většinou vytvářela církve ve strohých kláštorech, z této doby jsou známá šlechtická, městská nebo dlužnická vězení. Velký zlom v trestání po celou dobu vývoje přinesl velký reformátor vězeňství Cessare Beccaria. Beccaria jako první započal do vězeňství zařazovat prvky humanizace. Také přišel s myšlenkou, že trest má mít především výchovnou funkci a nejen odstrašující a odplatnou, jako tomu bylo doposavad. Jedním z prvotních úkolů věznic bylo ochránit společnost a to za zásad zachování spravedlnosti a nastavit vězňům novou cestu svým životem. Beccaria položil základy penologického myšlení, prosazoval také, že zákony musejí být srozumitelné a napsané takovým způsobem, aby je pochopil každý. Zákony by měly být psány v rodném jazyce, který je každému nejbližší. Další ideou bylo pozastavení se nad trestem smrti, který má být nařízen pouze ve zvlášť výjimečných případech, a také by měl být vzat v potaz charakter trestu a jeho úměra ke spáchanému činu. Další revoluční myšlenkou bylo, že trest má následovat co nejdříve po spáchání činu. Již zde jsou patrné prvky, které se dodnes praktikují v moderním vězeňství.

Dle Černíkové a Sedláčka (2002, s.20), pojetí trestu věznění jak ho známe dnes (trest odnětí svobody) se vytvářelo po staletí. Věznění v 18. a 19. století nabývalo na významu a jednalo se o období jeho značného rozšiřování. Posléze se stalo věznění hlavním trestem v zápase s kriminalitou a vytlačuje trest smrti. Poznatky o ukládání trestů (pozornost je

věnována především věznění) a sledování jejich účinnosti byly součástí trestně-právních věd. S nárůstem zkušeností a poznatků s ukládáním a vykonáváním trestů došlo ke vzniku samostatné vědní disciplíny – penologie, která je nejčastěji vymezována jako věda o trestu a trestání a jejich účincích. Zkoumá účinnost všech druhů trestů, obzvláště výkonu trestu odnětí svobody. 18. a 19. století bylo také obdobím koncipování penologických systémů. Penologický systém je chápán jako souhrn zásad, postupů, podle nichž je vykonáván trest odnětí svobody, a od kterých se očekávalo dosažení změny (nápravy) chování vězněného provinilce.¹

Vývoje penologických systémů zmíníme pouze okrajově a uvedeme ty nejznámější z nich. K průkopníkům mezi vězeňskými systémy byly bezesporu Spojené státy americké, poté se k nim připojila i Evropa. Po čas vývoje se vyrýsovaly čtyři základní systémy spojené se zacházením s odsouzenými

1) *Pensylvánský systém*, tzv. (solitary systém-izolační) – základ tohoto systému vznikl koncem 18 století v Philadelphii (USA) ve věznici, která byla postavena do tvaru hvězdice. Principem tohoto systému byla naprostá izolace vězně, byl umístěn samostatně na celu a bez možnosti pracovního nasazení. Izolací měla být dosažena nápravou sebepoznáním a zpytováním svého svědomí. Tento systém se nejvíce praktikoval v USA a v Evropě se téměř neprosadil. Systém poměrně záhy zanikl, neboť vězni byli vystaveni obrovské psychické i duševní zátěži. Zátěž mnohdy vedla k značným depresím a často i k psychickému zhroucení, dále zde chyběl důležitý prvek začlenění odsouzeného do pracovního procesu.

2) *Auburnský systém*, tzv. (silent systém-systém mlčení) - vzniká z pensylvánského systému v USA v Auburnské věznici. Vězni byli v denních hodinách nuceni společně pracovat za přísného zákazu mluvení, v noci byli odloučeni v úplné samovazbě. Mlčení bylo vynucováno tvrdými tělesnými tresty. Kladem tohoto systému bylo zavedení kolektivní práce. Izolován byl vězeň pouze v noční době, což nemělo takové psychické dopady na jednotlivce. Záporným hlediskem tohoto systému bylo prodražení se nákladů, neboť odsouzení často porušovali stanovy a to mělo za následek posilování služby dozorců a tím i samotného prodražování samotného systému. V Evropě se tento systém praktikoval ve švýcarském vězení ve městě Genf.

¹ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002.s.20. ISBN 80-7251-104-1

3) *Smíšené systémy* – jedná se dva druhy systémů, Ženevský a Obermayerovský. V Ženevském systému spatřujeme první prvky diferenciaci, která spočívala v rozdělení odsouzených do čtyř skupin, které byly stupňovány dle závažnosti spáchaného skutku. Důležitou diferenciací bylo oddělení recidivistů od prvotrestaných a mladistvých. Obermayerovský systém do nápravy začlenil i samotné odsouzené nazývané dohlížeči. Dohlížeč byl vybírán dle fyzických aspektů, aby mohl vymáhat dodržování kázně hrubými fyzickými tresty.

4) *Progresivní systémy* – vznikají v druhé polovině 19. století. Zde je již hlavní zásadou systému diferenciaci, která spočívá v postupné přípravě odsouzeného na život na svobodě. Je založen na vyvolání úsilí odsouzených o vlastní nápravu. Když vězeň nastoupil do vězení, byl zpravidla zařazen do nejtvrďšího typu věznice. Na základě polepšování a progresu v jeho chování byl přerazován do mírnějšího typu věznice. Celkem jsou dva typy progresivních systémů:

Anglický progresivní systém – je rozdělen do třech etap. Prvních 9 měsíců ve vězení byl odsouzený na samovazbě. Když bylo jeho chování na požadované úrovni, byl přerazen do druhého stupně, zde již kolektivně pracoval, mohl se zapojit do řemeslnického studia a podobně. Třetí stupeň nastal až po vykonání třech čtvrtin trestu, kdy byl odsouzený po předchozím bezproblémovém průběhem trestu propuštěn na svobodu, a zbytek trestu mu byl odpuštěn. Po stanovenou dobu byl pod dozorem – dohledem policie a případné porušení zákona ho navrátilo zpět do vězení a musel si odpykat zbytek trestu, který mu byl původně odpuštěn. Systém byl na svou dobu velice vyspělý a jeho znaky můžeme vidět i v dnešním moderním pojetí vězeňství v České republice. Snad se dá jen vytknout, že byla v prvním stupni potlačována možnost pracovního nasazení.

Irský progresivní systém – byl obdobný systém jako anglický progresivní systém, měl však o jeden stupeň více. Třetí stupeň uvolněný režim, odměna za práci byla vyšší, následoval čtvrtý stupeň, kterým bylo samotné podmíněné propuštění z vězení.

Pozitivem na progresivních systémech byla jejich diferencovanost, kdy se trest a podmínky trestu postupně zmírňovaly, hlavní pilířem a trávením volného času byla práce a motivace k možnosti zkrácení trestu formou podmíněného propuštění. Jak je patrné, dnešní moderní vězeňství vychází z progresivních systémů. Je pravdou, že dnes jsou práva odsouzených mnohem více posilována, ale princip progresivního systému má hodně společných znaků jako dnešní hodně humanizované systémy.

Abychom se mohli odchýlit od historie vězeňství, je také potřeba se zmínit o českém reformátorovi Josefu Františku Řezáčovi. Jak uvádí Sochůrek (2008,s.15), je „*František Josef Řezáč (1819 – 1879), kněz, pedagog, vlastenec, který působil ve věznicích. Při nápravě zločinců i při předcházení zločinům (řečeno dnešním jazykem prevenci) věřil F. J. Řezáč především v moc výchovy a vzdělání. Vězení má přestat být pouhým nástrojem pomsty společnosti, významná úloha má případnou především učitel, který má využívat poznatků pedagogiky a nikoliv využívat náhodného praktikismu. F. J. Řezáč psal i o příčinách zločinnosti, za které považoval nízký stupeň vzdělanosti, poměry rodinné, občanské, státní a církevní. Neopomněl ale ani příčiny vnitřní, spočívající v osobnosti pachatele. Uvažoval i o systému trestání a dokonce přemýšlel o alternativních trestech*“.²

1.2 Charakteristika Vězeňské služby České republiky

V této kapitole bude popsána Vězeňská služba České republiky (dále jen VSČR) z hlediska jejího poslání, cílů, členění, organizace a řízení.

Abychom se mohli zabývat problematikou VSČR, je potřeba si nejprve vysvětlit pojem „úcel trestu“.

1.2.1 Trest, účel trestu a trestání

Aby mohl být někdo potrestán, je potřeba stanovit normy (zákony). Nejvyšším postaveným zákonem v České republice je Ústava ČR a teprve pod Ústavou ČR jsou nižší právní normy, jako je zákon, zákonná opatření, vyhlášky a další nařízení. Tyto nižší právní normy nikdy nesmějí být v rozporu s Ústavou ČR. Další velice důležitou normou je Listina základních práv a svobod. Nejvyšším právem dle této listiny je právo na život a rovněž je chráněna svoboda pohybu myšlení, ale například náboženského vyznání.

„Právní normy jsou závazná pravidla chování, které má povinnost dodržovat každý občan České republiky, jsou státem uznanou formou předpisů a jejich dodržování je vynutitelné státní mocí. To v praxi znamená, že nedodržování právních norem je trestné“.³

Podle trestního zákoníku se **trestným činem** rozumí protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně,

² SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008.s.15. ISBN 978-80-7372-287

³ Český normalizační institut: *české normy a tabulky*. [online]. [cit.2013/01/07]. Dostupné z: <http://csni.cz/zakony/pravni-norma>

že postačí zavinění z nedbalosti. Trestný čin se dále dělí na přečiny a zločiny. **Přečiny** jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. **Zločiny** jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.⁴

Další možnou definicí trestu, uvádějí Šíma a Suk (2008, s.306), „že trest je prostředkem státního donucení, který jako právní následek trestného činu vyjadřují negativní hodnocení pachatele a jeho činu ukládají v trestním řízení k tomu povolané soudy. Naše trestní právo zapovídá ukládání nelidských, ponižujících nebo krutých trestů a dále stanoví, že výkonem trestu nesmí být ponižena lidská důstojnost. Přesto jakýkoliv druh trestu znamená pro pachatele logicky způsobení určité újmy, která ovšem musí být přiměřena zejména nebezpečnosti činu pro společnost“.⁵

Kriminální jednání má řadu zcela různých podob. Někdy k němu dochází programově, pachatel se pro ně rozhodne po zralé úvaze (řemeslný pachatel), jindy jde spíše o nedostatečné schopnosti řešit problémy jinak (krizový pachatel), rozhodující roli může sehrát i tlak skupiny vrstevníků (zejména u mladistvých) atd. Některé zločiny jsou důsledkem silného emocionálního rozrušení (vztek, strach), jiné se naopak vyznačují silným sebeovládáním pachatele (organizovaná loupež).⁶ Toto vše musejí vyhodnotit orgány činné v trestním řízení, aby mohly přesně určit kvalifikaci trestného činu.

O skutečnosti zda a kterého konkrétního trestného činu, se pachatel dopustil, rozhodují orgány činné v trestním řízení. Poslední instancí v rozhodování o vině je soud. Soud musí vynést rozsudek, na základě kterého určí druh trestu, délku trestu a v případě určení trestu odnětí svobody i typ věznice. O této problematice budeme psát v pozdější kapitole. V nedávné minulosti byl vytvořen trestní zákoník č. 40/2009 Sb., na tento se čekalo již od devadesátých let dvacátého století. Nový trestní zákoník přinesl mnoho novinek, jako jsou nové tresty (domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní či kulturní představení). Za průlomové a hlavní pokládáme, že se začíná zabývat problematikou obětí, o které v původním zákoně nebyla zmínka.

⁴ Trestní zákoník 40/2009

⁵ ŠÍMA, A. a M. SUK, *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 8. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008.s.306. ISBN-978-80-7400-014-0

⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o.,2004.s.85. ISBN 80-86473-86-4

Pro lepší pochopení trestu, je potřeba také znát druhy trestů. Občané naší země neznali této problematiky, mají v mnoha případech za to, že trestem v naší zemi je výhradně odnětí svobody, tedy pobyt ve věznici. Trestní zákoník č. 40/2009 uvádí následující tresty:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

V uvedeném přehledu trestů jsou patrné i nové tresty, kdy například trest domácího vězení se začíná uplatňovat a vykonávat. Trestem odnětí svobody se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Tento dohled vykonává Probační a mediační služba ČR. Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest. Trest smrti v České republice se neuplatňuje, tento byl v roce 1990 zrušen. Každý z trestů by měl plnit svou funkci a účel.

Jak uvádí Černíková (2008, s.27) náš trestní zákoník 40/2009 Sb. je koncipován v souladu se smíšenou teorií o účelu trestání, která propojuje odplatnou i účelovou funkci trestu. Přímo v ust. § 23 se hovoří, že účelem trestu je především:

1. **Chránit společnost před pachateli trestných činů** - trest je prostředkem sebeobrany společnosti před trestnými činy. Projevuje se zde ochranná funkce trestu, jenž má zabraňovat pachatelům v páchání dalších trestných činů a výchovně působit na jejich další život.

2. **Zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti** - to znamená přimět pachatele k respektování zákonů. Vedle mechanismu působení trestů jde o to vytvořit ve vědomí pachatele dostatečné psychické zábrany, které by ho odradily od další potenciální trestné činnosti.

3. **Vychovávat pachatele k tomu, aby vedl řádný život** – tato problematika je dosud stále neuspokojivě vyřešena, zejména co se týče dosažení pozitivních

výchovných účinků v rámci výkonu odnětí svobody u recidivistů. Výchovné prostředky usilují o dosažení změny v psychice pachatele, při které dojde k odstranění subjektivních příčin spáchaných trestných činů tkvících v samotném pachateli a k pozitivnímu rozvoji jeho osobnosti. Při posuzování těchto změn nelze na pachatele nahlížet jen jako na objekt výchovného zacházení, ale je nutné docílit výchovné součinnosti.

4. **Působit výchovně i na ostatní členy společnosti** - zejména jde o to, že včasné a spravedlivé ukládání trestů má působit na ostatní labilní občany, které to má varovat před spácháním trestných činů a ukázat jim neodvratnost spravedlivého trestu.⁷

Vězeňská služba především uspokojuje potřebu spravedlnosti pro společnost, potřebu ochrany osoby a jejího majetku, ale i izoluje pachatele trestných činů od společnosti. Za negativum se dá označit odtržení odsouzeného ze svého sociálního zázemí, rodiny a svých blízkých. Dále se mezi negativní prvky musí uvést prizonizace.

Jak uvádí Sochůrek (2007, s.11), prizonizace má dvě složky institucionalizaci a ideologizaci. Institucionalizací se rozumí adaptace na přísně a vysoce organizovaný život ve vězení a ideologizace je přizpůsobení se názorům, hodnotám, postojům a normám, vytvářejících se v skupinách odsouzených a přizpůsobení se vězeňské subkultuře.⁸

VSČR se v současnosti nezabývá jen izolací pachatelů trestných činů od společnosti, ale především se orientuje na kultivaci osobnosti pachatele, pochopení jeho jednání, přiznání viny a tímto vede odsouzené k co nejspokojivějšímu návratu do široké společnosti. Snahou je odsouzeného navést na správnou cestu, během výkonu trestu snížit v co největší míře finanční dluhy, dále nastartovat hodnotový žebříček, dát do života režim. Režimem je rozuměno: pravidelná strava, každodenní vstávání do zaměstnání a například organizace svého volného času. Toto úsilí je vynakládáno od samotného nastoupení odsouzeného do vězení. Prvním krokem je sestavení komplexní zprávy, ze které se následně tvoří program zacházení.

Úsilí je především vedeno ke snaze zajistit, aby podmínky vězeňského života byly co nejpodobnější reálnému životu na svobodě. Je to hlavně proto, aby se minimalizovaly negativní účinky uvěznění, poskytla se možnost vězňům rozvíjet svou inteligenci a další schopnosti, jež zlepšují reintegraci do společnosti po návratu z vězení. Dalším neméně důležitým úkolem je podpořit a posílit sociální vazby s rodinou a příbuznými, kteří mnohdy byli obětmi či poškozenými chováním odsouzeného, což je mnohdy nadlidským úkolem.

⁷ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s.27. ISBN 978-80-7380-138-0

⁸ SOCHŮREK, J. *Kapitoly z Penologie III.díl*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. s.11,12. ISBN 978-80-7372-205-0

Účelem trestu odnětí svobody není odsouzeného pouze trestat a vyčleňovat ze společnosti, ač by si to tak převážná část populace přála, ale především ho dovést k přehodnocení svého protiprávního jednání a k uspokojování svých potřeb přijatelným způsobem.

Podle Černíkové (1996,s.34), „*má-li trest změnit chování, musí být individualizován, neboť co je pro jednoho trestem, druhého nechává lhostejným a pro třetího může být dokonce odměnou. Individualizace trestu je obzvláště potřebná u recidivistů. Trest, jestliže má být dostatečně účinný, musí následovat v době co nejkratší po provinění. Trest musí být následován či doprovázen odměnou, odměna musí být vztažná k jeho nápravě chování, nedoprovází-li trest odměna, nemá vliv na změnu cílů a v mnoha případech pak má za následek pouze změnu cesty, která vede k témuž cíli. Odnětí svobody by mělo následovat pouze u nejzávažnějšího delikventního chování, k čemuž nám především slouží tresty nespojené s odnětím svobody například tresty alternativní*“.⁹

Na trest lze také pohlížet z pohledu psychosociálního hlediska. Právní normy pojmají trest jako projev odmítnutí určitého chování, ale fakticky se svými psychosociálními důsledky projevuje jako zavržení člověka, který se takto choval, a je proto vyloučen ze společnosti. Takový jedinec získává roli odsouzeného, která představuje závažné sociální stigma, je umístěn do příslušné věznice a zbaven svobody. (Nálepka trestaného mu zůstává i tehdy, když si svůj trest odpyká a vrací se zpět do společnosti). V souvislosti s pobytem ve vězení takový člověk ztrácí:

- zaměstnání, a tím i svou profesní roli
- partnerskou roli, resp. roli člena rodiny – často se mu rozpadá manželství, resp. ho odmítne rodina, ztrácí i další sociální vazby, to znamená, že nemá potřebné zázemí, obvykle ani bydliště
- své vědomosti, dovednosti a návyky, které jsou pro život na svobodě užitečné, a získává nové zkušenosti, jež nemusí být vždycky jen pozitivní¹⁰

1.3 Základní legislativa upravující postupy VS ČR

Aby se tento účel trestu mohl naplňovat v co nejvyšší možné míře, musejí být jasně a srozumitelně dána pravidla, kterými se vězeňská služba řídí. Trestání v jednotlivých zemích,

⁹ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. s. 34. ISBN 80-85981-36-X,

¹⁰VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál 2004. s. 817. ISBN 80-7178-802-3

v Evropské unii má společný charakter a určitá pravidla, které zastřešuje jednotný dokument Evropská vězeňská pravidla. Poslední verze byla vydána výborem ministrů Rady Evropy dne 11. ledna 2006. V současné době čítá Rada Evropy 47 aktivních států.

Evropská vězeňská pravidla jsou založena na těchto devíti základních principech:

- Se všemi osobami zbavenými svobody bude zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva.
- Osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením výkonu trestu nebo vazby.
- Omezení ukládaná osobám zbaveným svobody budou v nezbytně minimálním rozsahu a úměrná legitimnímu účelu, pro který byla uložena.
- Vězeňské podmínky, které porušují lidská práva vězňů, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků.
- Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě.
- Výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným svobody jejich opětné začlenění do svobodné společnosti.
- Je nutno podporovat spolupráci s externími sociálními službami a co možná nejvíce i zapojení občanských sdružení do vězeňského života.
- Vězeňští pracovníci vykonávají důležitou veřejnou službu a jejich přijímání, zaškolení i pracovní podmínky jim musí umožnit udržování vysoké úrovně jejich péče o uvězněné osoby.
- Ve všech věznicích musí probíhat pravidelné státní inspekce a nezávislé kontroly.¹¹

Jak je patrné, principy jsou založené především na tom, aby i ve výkonu trestu byla odsouzeným zachována jejich práva a důstojnost. V tomto směru Česká republika udělala veliký pokrok především po převratu tedy po roce 1989, kdy v následných letech bylo české vězeňství částečně humanizováno. Humanizace probíhá až do současné doby, neboť práva a potřeby odsouzených se vyvíjejí s dobou. Právě v polistopadové době vznikaly zákony, které jsou dnes stěžejní pro vězeňskou službu a podle kterých se vězeňská služba řídí. Tyto zákony byly během uplynulých let novelizovány a upravovány.

Hlavními zákony pro vězeňskou službu jsou následující dva zákony. Zákon č. 169/1999 Sb., O výkonu trestu odnětí svobody a zákon č. 555/1992 Sb., O vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Nejenom zákony jsou důležité, ale i interní předpisy, jako je

¹¹ Evropská vězeňská pravidla, Příloha časopisu Českého vězeňství č. 1/2006, s. 5. Praha, 2006.

vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. a další nařízení ministra spravedlnosti, generálního ředitele, či ředitelů jednotlivých věznic. Jsou i další zákony upravující postup vězeňské služby jako celku, které nezmiňujeme, neboť se například zabývají problematikou vazebních věznic či detenčních ústavu a tyto nejsou předmětem této diplomové práce.

Zákon č. 555/1992 - O Vězeňské službě a justiční strážci České republiky je celkem rozdělen do 6 hlav, v kterých jsou zakotveny především úkoly jako organizace a řízení vězeňské služby, povinnosti a oprávnění příslušníků vězeňské služby, hospodářské činnosti vězeňské služby, způsob vedení evidence osob ve věznicích a podobně. Tento zákon je základním právním a hlavním předpisem, na jehož základě v roce 1992 vznikla instituce Vězeňská služba ČR.

Zákon č. 169/1999 – o výkonu trestu odnětí svobody má také celkem 6 hlav a hlavním smyslem tohoto zákona je popis práv odsouzených ve výkonu trestu. Například práva na kontakt s vnějším světem, zařazování odsouzených do práce, jejich finanční ohodnocení, dále tento zákon upravuje ukládání a druhy kázeňských trestů či odměn. V širším slova smyslu se dá říci, že tento zákon upravuje práva a povinnosti odsouzených a zacházení s odsouzenými během celého výkonu trestu.

Další již zmíněnou formou je vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., která stanoví řád výkonu trestu a tento upravuje podrobnosti v následujících případech:

- a) přijímání, umístování, zařazování, přerazování a propouštění odsouzených,
- b) zajišťování práv odsouzených a jejich sociálního postavení podle tohoto zákona,
- c) realizaci programu zacházení a zaměstnávání odsouzených,
- d) zajišťování pořádku a bezpečnosti v místech výkonu trestu,
- e) kázeňském řízení,
- f) účasti nestátních subjektů na naplňování účelu trestu,
- g) režimu výkonu trestu u některých skupin odsouzených, a
- h) výkonu ochranného léčení v průběhu výkonu trestu.¹²

Řád výkonu trestu lze charakterizovat jako návod jak pracovat s odsouzenými po celou dobu výkonu trestu. Jsou zde popsány jednotlivé postupy, kterými by se měli ať civilní zaměstnanci nebo příslušníci řídit. Tyto zákony a vyhlášku doprovází různá nařízení a pokyny.

Pro příklad uvádím nařízení generálního ředitele č. 25/2012, které se zabývá hlavním tématem mé diplomové práce, neboť stanovuje pravidla pro zřizování a činnost

¹² Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345 ze dne 21. prosince 1999, upravující řád výkonu trestu odnětí svobody

specializovaných oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování a specializovaných oddělení pro výkon ochranného léčení ve vazebních věznicích a věznicích Vězeňské služby České republiky a pravidla skupinového a individuálního specializovaného zacházení, které je v těchto specializovaných odděleních prováděno.

Z uvedených nařízení vyplývají i hlavní úkoly vězeňské služby.

1.4 Hlavní úkoly VS ČR

Hlavní úkoly vězeňské služby jsou uvedeny v již citovaném zákoně č. 555/1992 Sb. v § 2 odst. 1

- spravuje a střeží vazební věznice a věznice, střeží věznice pro místní výkon trestu a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody
- střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody
- prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění
- zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody
- vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje také bezpečnost výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství
- vede evidenci osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky
- provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby¹³

¹³ Zákon č. 555/1992 O Vězeňské službě a justiční strážní České republiky §2 ods. 1

1.5 Organizační struktura VSČR

Obrázek 1: znak VSČR

Zdroj: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/>

VSČR je podřízena ministerstvu spravedlnosti. Vzhledem k rozsáhlosti a značné problematice složky jako je české vězeňství, je ministerstvem spravedlnosti zřizováno generální ředitelství VSČR, kterému jsou podřízeny jednotlivé organizační jednotky, jako jsou vazební věznice, věznice, detenční ústav, institut vzdělávání, zotavovny a školská vzdělávací střediska. Na níže uvedené mapě je pro lepší orientaci seznam jednotlivých vazebních věznic, věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence.

Pro řídicí systém uplatňovaný v rámci VSČR, je typická přímá direktivní forma řízení. Ta se vyznačuje vysokou mírou centralizace rozhodovacích kompetencí. Nástroje, které používá, mají autoritativní charakter. Úkoly ukládané z příslušného centra jsou určovány direktivně a podrobně. Od řízeného systému se očekává iniciativa pouze ve smyslu dobrého plnění uložených úkolů. Řídicím orgánům na nižších stupních je vlastně vymezen prostor pro správní činnosti. Tímto řídicím orgánem ve vězeňské službě se dá označit Generální ředitelství VSČR.

Generální ředitelství VSČR, je orgánem ministra spravedlnosti pro řízení a kontrolu Vězeňské služby, v jeho čele stojí generální ředitel. Ve stanoveném rozsahu plní též funkci ústředního orgánu státní správy pro vězeňství. Vnitřní organizace Generálního ředitelství je tvořena sekretariátem generálního ředitele a jednotlivými specializovanými odbory.¹⁴

¹⁴ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. s.734. ISBN 80-85981-36-X

Vězeňská a justiční stráž má postavení ozbrojeného sboru a pracovníci těchto stráží jsou ve služebním poměru k ministerstvu spravedlnosti.

Vazební věznice jsou zařízení VSČR, které jsou zřizovány zákonem č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. Do těchto věznic se umísťují obvinění, kteří ještě nebyli odsouzeni, a soudní líčení není ještě ukončené a dále vazební věznice slouží jako věznice, kam odsouzení nastupují do výkonu trestu odnětí svobody, jsou takzvaně nástupní věznice. Dle uvedené mapy je patrné, že v ČR je 10 vazebních věznic.

Věznice je zařízení VSČR kam se umísťují vězni, kteří byli již pravomocně odsouzeni rozsudkem příslušného soudu. Základním upravujícím zákonem o věznicích je zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Věznice plní též další úkoly, které jsou jim v souvislosti s VTOS uloženy dalšími platnými právními a vnitřními předpisy. V současné době je v ČR celkem 26 věznic.

Ústav pro výkon zabezpečovací detence – je zařízení, kam se umísťují lidé, kterým byla soudem určena ochranná psychiatrická či sexuologická léčba, a to především u lidí, u kterých léčba nenaplňuje svůj účel, nebo tuto léčbu odmítají a to přes to, že jsou pro společnost velmi nebezpeční. V současné době v ČR fungují dvě zařízení, ve kterých je vykonávána zabezpečovací detence. Jedná se o Věznici Opava a Vazební věznici Brno.

Institut vzdělávání VSČR je resortním vzdělávacím zařízením, které zabezpečuje, aby zaměstnanci VSČR, jak uniformovaní tak i civilní, byli náležitě vyškoleni pro výkon služby jak po odborné tak po fyzické stránce. Dále zde probíhají kurzy celoživotního vzdělávání, různá terapeutická sezení a semináře.

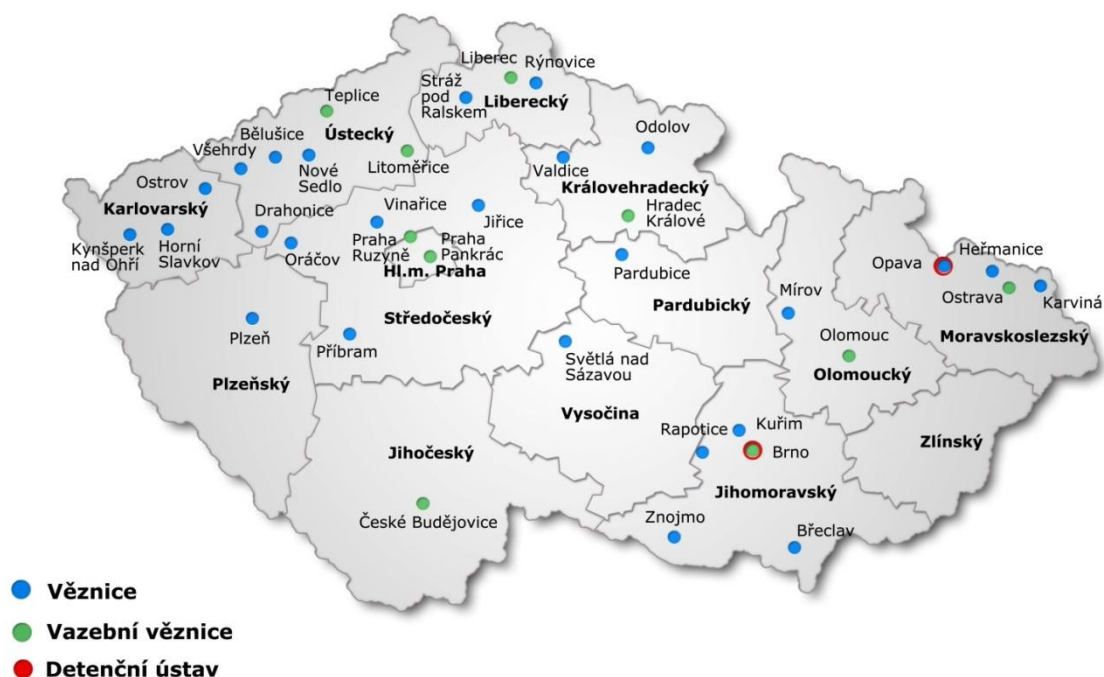
Zotavovny VSČR slouží jako rekreačními rehabilitační a školící zařízení, které poskytují zejména preventivní rehabilitace pro příslušníky a občanské pracovníky VSČR a zajišťuje akce služebního a pracovního charakteru. Ve volné kapacitě přednostně poskytují rekreační služby pro zaměstnance a jejich rodinné příslušníky a ve stanoveném rozsahu též pro pracovníky resortu Ministerstva spravedlnosti a jejich rodinné příslušníky.¹⁵ Ředitele zotavovny jmenuje a odvolává ministr na návrh generálního ředitele, jemuž je ředitel zotavovny odpovědný za její činnost.

Školská vzdělávací střediska jsou zřizována ve věznicích. Celkem je ve vězeňské správě zřízeno sedm takovýchto zařízení. Odsouzení zde mají možnost doplnit si vzdělání, převážně v učebních oborech, o které je na trhu práce nejvyšší poptávka.

¹⁵ *Roční zpráva o činnosti zotavovny VSČR Přední labská – Špindlerův Mlýn* .[online].[cit.2013/01/19]. Dostupné z <http://www.prednilabska.cz/images/2012/rocnizprava-2011.pdf>

Obrázek 2: mapa ČR s vyznačením věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů

Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

Zdroj: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr>

Členění vězeňské služby

Vězeňská služba se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru.

Vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží vazební věznice a věznice. Střežením se rozumí, že v uvedených místech zajišťuje stanovený pořádek a kázeň.

Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a Ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje bezpečnost výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství.

Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou, zdravotnickou a logistickou činnost. Činnost správní služby zajišťují občanští zaměstnanci.

Samotné věznice se dále diferencují dle závažnosti spáchaných trestných činů.

1.6 Dělení věznic dle typu

Věznice se dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. dělí následujícím způsobem:

- Věznice typu A – s dohledem, zde se umístí zpravidla odsouzený, který spáchal přečin z nedbalosti a doposud nebyl odsouzen do výkonu trestu pro jiný úmyslný trestný čin.
- Věznice typu B - s dozorem, zde se umístí zpravidla odsouzený, který spáchal přečin z nedbalosti, ale v minulosti byl již ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin, nebo odsouzeného, kterému byl uložen trest odnětí svobody v délce trvání do 3 let a doposud nebyl ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin.
- Věznice typu C - s ostrahou, zde se umístí zpravidla odsouzený, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro přečin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem¹⁶
- Věznice typu D - se zvýšeným ostrahou, zde se zpravidla umístí odsouzený za zvlášť závažný zločin v délce trestu převyšujícím osm let, dále za trestný čin, který byl spáchán ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nebo odsouzeného, který byl umístěn do výkonu trestu za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z výkonu trestu nebo z výkonu vazby

Příslušný soud, který pachatele potrestá a vydá rozsudek, určí i typ věznice do které bude odsouzený umístěn. V průběhu výkonu trestu má odsouzený právo žádat o změnu typu věznice, o kterém rozhoduje okresní soud, ale jedná se již o soud, který je místně příslušný dané věznici, nikoli soud vydávající původní rozsudek. Odsouzený, který je odsouzen na doživotí, se automaticky zařazuje do typu věznice se zvýšenou ostrahou. V současné době se velice hlasitě hovoří o změně zákona, která má přinést právě změnu v této oblasti. V jejím

¹⁶ Zákoník č. 40/2009 - § 56/2c

důsledku se typy věznic redukovaly pouze na dva typy, dále by se uplatňovala jen vnitřní diferenciaci v rámci věznice:

Diferenciaci věznic je zapotřebí především k tomu, aby bylo zamezeno styku méně narušených osob s osobami, které jsou ve výkonu trestu již opakovaně, a ve svém smyslu se jedná o recidivisty.

Zákon zvláště pamatuje na výkon trestu mladistvých, matek s dětmi a cizinců. Dále obsahuje zvláštní ustanovení pro výkon trestu některých specifických skupin vězňů, např. odsouzení na doživotí, trvale pracovní nezařaditelní apod.¹⁷

V jednotlivých věznicích jsou specializovaná oddělení pro odsouzené s mentální retardací, pro odsouzené s drogovou závislostí tak i bezdrogové zóny, kam se umísťují odsouzení, kteří ještě nepřišli do styku s drogou. Tématem diplomové práce je popis činnosti na specializovaném oddělení pro odsouzené s mentální retardací, které bylo zřízeno ve věznici ve Stráži pod Ralskem.

1.7 Specializované oddělení

Jak bylo řečeno, ve věznicích jsou zřizována specializovaná oddělení (SpO). Tato oddělení jsou zřizována zákonem č. 555/1991 Sb. O Vězeňské službě a justiční strážní ČR. Podrobnější informace ke specializovaným oddělením najdeme v Nařízení generálního ředitele (dále NGR) č. 25/2012. Toto nařízení i upravuje druhy specializovaných oddělení.

Členění specializovaných oddělení

SpO pro svůj charakter a různou specifikaci odsouzených v nich umístěovaných se dělí dle výše uvedeného NGR na tyto typy:

a) pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování, kteří jsou schopni zapojení do skupinového terapeutického působení. Možné typy těchto specializovaných oddělení jsou celkem tři níže uvedené:

- specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování,
- specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek,
- specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací,

¹⁷ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. S. 37. ISBN 978-80-7372-287

b) pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování, kteří nejsou schopni zapojení do skupinového terapeutického působení, zde je jen jeden typ specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování s individuálním zacházením.

c) pro výkon ochranného léčení, typy těchto oddělení jsou:

- specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického
- specializované oddělení pro výkon ochranného léčení sexuologického,
- specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protialkoholního a patologického hráčství,
- specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství.¹⁸

Jak je z výše uvedeného rozdělení specializovaných oddělení patrné, jsou na tato oddělení umístováni pachatelé s duševní či jinou poruchou. I tito lidé mohou být trestně odpovědní, neboť jak stanoví zákon, pachatelem trestného činu se může stát osoba příčetná a starší 15 let. Věk pachatele je vždy jasně daný, ale s posuzováním příčetnosti je to složitější a právě duševní a jiné poruchy v tomto hrají velikou roli.

Příčetnost

Podle Šímy a Suka (2008, s. 301), příčetnost chápeme jako způsobilost být po stránce duševní pachatelem trestného činu. Je dána úrovní rozpoznávacích a ovládacích schopností. Rozpoznávací schopnosti nejsou zachovány zejména tehdy, jestliže pachatel pro omezenou rozumovou kapacitu není schopen rozpoznat dosah svého jednání. Velice důležité slovo přináleží soudním znalcům z oboru psychiatrie, kteří po vyšetření duševního stavu pachatele a seznámení se s dalšími okolnostmi případu stanoví, zda jsou či nejsou zachovány rozpoznávací či ovládací schopnosti pachatele ve vztahu k posuzovanému skutku. Pokud jsou rozumové nebo ovládací schopnosti pachatele v důsledku duševní choroby zeslabené, ale v zásadě zachované, hodnotí se tento stav jako snížená příčetnost.¹⁹ Jak z textu vyplývá, je možné potrestat i osobu, která trpí duševní chorobou, a to škálou trestů, který nám nabízí trestní zákoník. V běžném životě se setkáváme s podivením, jak může být například mentálně retardovaný člověk odsouzen k nepodmíněnému výkonu trestu odnětí svobody. V následující kapitole si pojem mentální retardace blíže představíme.

¹⁸ Nařízení generálního ředitele č. 25/2012 o specializovaných odděleních pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování a specializovaných odděleních pro výkon ochranného léčení - § 3
¹⁹ ŠÍMA, A. a M. SUK, *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 8. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008.s.301. ISBN-978-80-7400-014-0

1.8 Mentální retardace

Jak uvádí Vágnerová (2004, s.289) „*mentální retardace je souhrnné označení postižení rozumových schopností, které se projevují neschopností porozumět svému okolí a v požadované míře se mu přizpůsobit. Je definována jako neschopnost dosáhnout odpovídajícího stupně intelektového vývoje, přestože postižený jedinec byl přijatelným způsobem výchovně stimulován. Limitovaný rozvoj rozumových schopností bývá spojen s postižením či změnou dalších schopností a s odlišnostmi ve struktuře osobnosti.*“²⁰

Obecně lze říci, že za mentálně retardované (postižené) se považují jedinci (děti, mládež i dospělí), u nichž dochází k zaostávání vývoje rozumových schopností, k poruchám v adaptačním chování a odlišnému vývoji některých psychických vlastností. Míra a hloubka postižení jednotlivých funkcí je u nich individuálně odlišná. Mentální retardace vzniká v důsledku strukturálního poškození mozkových buněk nebo abnormálního vývoje mozku a příčinou je organické poškození mozku. Podle vývojového období, v němž k mentálnímu postižení dochází, se rozlišuje oligofrenie, která se považuje za opoždění duševního vývoje v období prenatálním, perinatálním nebo časně postnatálním, a demence, jež se chápe jako důsledek poškození mozku různého druhu již v průběhu života jedince, zpravidla po dovršení druhého roku věku.²¹

Mentální retardace má pochopitelně i dělení, dle obecného hlediska se dá říci, že mentální retardace se odvíjí od inteligenčního kvocientu (IQ). Retardovaný člověk má IQ pod hranicí 70. Mentální retardaci dělíme do čtyř stupňů následně:

- lehká mentální retardace (dříve debilita) – IQ 69-50 (F70) – většinou dosahují schopnosti užívat řeč účelně v každodenním životě, ale osvojují si ji proti normalitě pomaleji a opožděně. Také většinou dosahují nezávislosti v praktických domácích dovednostech a osobní péči
- středně těžká mentální retardace (dříve imbecilita) – IQ 49-35 (F71) - myšlení většinou dosahuje na úroveň předškolního dítěte. Limitované učení s mechanickým podmiňováním, potřeba četného opakování pro zapamatování. Mohou vykonávat lehké pracovní úkony, které však nejsou náročné na rychlost a přesnost. Nelze ponechávat o samotě, potřebují stálý dozor

²⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál 2004. s. 289. ISBN 80-7178-802-3

²¹ ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. 3.vyd. Praha: Portál 2006 s.28. ISBN 80-7367-060-7

- těžká mentální retardace (dříve idiocie) - IQ 34-20 (F72) – jedinec je schopen chápat jen základní vztahy a souvislosti, jejich úvahy jsou na úrovni batolete. Omezení je zřejmé i v oblasti řeči, je schopen se naučit nanejvýš několik špatně artikulovaných slovních výrazů, které navíc používá nepřesně. Mnohdy nemluví vůbec. Jeho učení je značně limitováno a vyžaduje dlouhodobé úsilí, ale i poté zvládá pouze základní úkony sebeobsluhy a plnění několika pokynů. Častěji jde o kombinované postižení, mnozí z nich mají i postižení motoriku, trpí epilepsií. Jsou plně závislí na péči jiných lidí.²²
- hluboká mentální retardace (dříve vegetativní idiotie) – IQ pod 20 (F73) - většinou kombinované postižení, nevytváří si ani základy řeči. Obvykle vyvíjí umístění v ústavu, neboť jsou plně závislí na péči jiných osob.

V literatuře Švarcová (2006,s.36) uvádí dále *„jinou mentální retardaci, která by měla být použita pouze tehdy, když stanovení stupně intelektové retardace pomocí obvyklých metod je zvláště nesnadné nebo pro přidružené senzorycké nebo somatické poškození, například u nevidomých, neslyšících, nemluvicích nebo u jedinců s těžkými poruchami chování. Další zmiňovaná je nespecifikovaná mentální retardace, která se užívá v případech, kdy je mentální retardace prokázána, ale není dostatek informací, aby bylo možno zařadit pacienta do jedné ze shora uvedených kategorií“*.²³

Mentálně postižená osoba má stejné základní psychické potřeby jako jiní lidé. Potřeby však mohou být pod vlivem omezenější kapacity rozumových schopností různým způsobem modifikovány. Obecně lze říci, že čím je člověk závažněji mentálně postižen, stává se více závislý na svém okolí. Na druhé straně mají tito lidé tendenci uspokojovat svoje potřeby neodkladně a bez zábran. Pokud toho nedosáhnou, prožívají tuto situaci jako silně frustrující a reagují na ni různými obrannými mechanismy.²⁴

Charakteristické rysy pro mentální retardaci je narušená schopnost abstrakce, logické myšlení, úsudková schopnost, jejímž podkladem je chápání vztahů mezi věcmi. Při zvládání nových věcí mají značné problémy. Často bývá narušená logická paměť, která je nahrazována dobrou mechanickou pamětí. Jedinci s mentální retardací bývají lehce ovlivnitelní, tvrdohlaví, oplývají vysokým sebevědomím. Chybí jim sebekritičnost a jsou velice těžko vzdělavatelní, celoživotně bývají odkázáni na soc. pomoc. Mentálně retardovaný jedinec si může uvědomit,

²² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál 2004. s. 302. ISBN 80-7178-802-3

²³ ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. 3.vyd. Praha: Portál 2006 s.36. ISBN 80-7367-060-7

²⁴ VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 1 díl*. 1.vyd.Liberec:Technická univerzita 2003. S.72. ISBN 80-7083-702-0

že jde o protispolečenské jednání, ale pudovost a egoismus jsou tak silné, že převládají nad racionálními zábrany. Odsouzení s mentální retardací mají sklon k opakování trestné činnosti.²⁵

Jak uvádí Sochůrek (2007,s.49) odsouzení, kterým byla diagnostikována mentální retardace, tvoří nikoliv malou skupinu vězňů, která vyžaduje specializované zacházení nejen z důvodu vyplývajících z jejich specifík, ale zejména proto, že tito vězni bývají často předmětem šikany jak fyzické tak psychické. Mívají problémy s dodržováním pořádku, kázně, někdy i osobní hygieny, s personálem jednájí často inadekvátně, jejich soužití s ostatními bývá problémové. Proto zacházení s ohledem na jejich specifické potřeby jako významný pozitivní prvek humanizace výkonu trestu odnětí svobody.²⁶

Páchání trestné činnosti u lidí s mentální retardací je dáno i přístupem společnosti, ve které tento jedinec vyrůstá. Již od raného věku dítěte jsou často mentálně retardovaní zneužíváni. Toto jednání je celosvětově označováno jako syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Jak uvádí Dunovský a spol. (1995, s.24) „za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte považujeme jakékoli nenáhodné, preventabilní (tzn., že mu lze předcházet), vědomé jednání rodiče, vychovatele nebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a ²⁷jež poškozujje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, případně způsobuje jeho smrt.“ Dále je možné zmínit mentálně retardované jako oběti pohlavního zneužívání či znásilnění. Mentálně retardovaný jedinec je často pro svou lehkou ovladatelnost a neschopnost vyhodnocení nebezpečnosti situace zneužíván pro páchání trestné činnosti organizovaným zločinem, nebo i jedinci s vyšším intelektem jako tzv. „bílý kůň“.

V práci budeme dále podrobněji popisovat specializované oddělení pro odsouzené s mentální retardací, které je zřizováno ve Věznici Stráž pod Ralskem.

²⁵ KOLIBÁŠ, E. a kol., *Špeciálna psychiatria* 2.vyd. Univerzita Komenského : Bratislava, 1998, s. 202- 20. ISBN 80-223-1272-X

²⁶SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I. díl* 1.vyd.Liberec:Technická univerzita 2007. s.48 ISBN 978-80-7372-204-3

²⁷ DUNOVSKÝ, J.; DYTRICH, Z.; MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Grada: Praha, 1995 s. 24.ISBN: 80-7169-192-5

1.9 SpO pro odsouzené s mentální retardací ve Stráži pod Ralskem

Obrázek č. 3 – prostory specializovaného oddělení ve Stráži pod Ralskem

Zdroj: vlastní snímek autora pořízen v roce 2009

Specializované oddělení pro odsouzené s mentální retardací (SpO pro MR) bylo ve věznici Stráž pod Ralskem zřízeno den 1. 1. 2007. Posláním SpO je na základě možností a schopností odsouzených, které jsou determinovány jejich mentální insuficiencí, redukovat příznaky maladaptivního způsobu chování a jednání těchto odsouzených a tím přispívat ke snižování recidivy a ochraně společnosti po jejich návratu do občanského života. Hlavním cílem specializovaného oddělení je připravit somaticky a mentálně slabší odsouzené na samostatný řádný život po ukončení výkonu trestu odnětí svobody a to především již ověřenými a účinnými terapeuticko-výchovnými metodami. Dalším cílem specializovaného oddělení je minimalizace možnosti zneužívání somaticky a mentálně slabších odsouzených odsouzenými, kteří vykazují násilnické tendence, a umožnit handicapovaným odsouzeným výkon trestu odnětí svobody v prostředí, které nebude nadále zhoršovat jejich psychický stav. K plnění těchto úkolů je potřeba řádného materiálního i personálního zabezpečení.

Kapacita specializovaného oddělení je 40 odsouzených mužů v typu věznice B, tedy typ věznice s dozorem. Systém ubytování je zde po celách, celkem 20 cel, v každé z cel jsou ubytováni dva odsouzení.

Specializované oddělení je v porovnání s běžnými oddíly ve věznici nadstandardně vybaveno. Na každé cele je sociální zařízení (toaleta, umyvadlo), dvě lůžka, stoličky, šatní skříň a jeden manipulační stůl se zásuvkami. Koupelna je společná pro všechny odsouzené.

Dále je na oddělení zřízena kulturní místnost, ve které je televizor, společenské stolky a polstrované židle. Tato místnost je po celý den volně přístupná pro sledování televizních pořadů a možnost hraní společenských a stolních her. Kulturní místnost se také využívá na konání každodenní komunity s odsouzenými a pro hru na hudební nástroje (elektronické klávesy a kytary). Terapeutická místnost slouží především pro vykonávání řízených aktivit, terapeutických sezení, hromadného sledování projekce filmových snímků či k rekreačnímu cvičení. Vybavena je rotopedy, stolním fotbalem, závěsnými žebřinami, dvaceti polstrovanými židlemi, závěsným elektronickým terčem na šipky a sestavou televizorů, DVD přehrávačem a videorekordérem. Poslední dvě místnosti na specializovaném oddělení jsou kužárna a kuchyňka. Kužárna je jen jedna neobydlená cela a kuchyňka je vybavena automatickou pračkou, plně vybavenou kuchyňskou linkou (talíře hrnce, příbory, dřez), kuchyňským multifunkčním robotem, mikrovlnou troubou a elektrickým sporákem s horkovzdušnou troubou. Kuchyňka je z bezpečnostních důvodů používána pouze za přítomnosti zaměstnance k řízené aktivitě.

Specializované oddělení je samostatnou součástí oddělení výkonu trestu a je vedeno vedoucím oddělení výkonu trestu. Personální obsazení specializovaného oddělení je dáno zákonem. Tým je tvořen psychologem, speciálním pedagogem, vychovatelem – terapeutem, sociální pracovníci, kaplanem a vychovatelem. Každý v týmu plní specifické úkoly:

1) **Speciální pedagog** – je odborný zaměstnanec oddělení, který je garantem celého chodu specializovaného oddělení. Úzce spolupracuje s vedoucím oddělení výkonu trestu a ostatními členy týmu. Odsouzeným zařazeným na specializovaném oddělení tvoří a aktualizuje programy zacházení. Metodicky usměřňuje výkon práce vychovatele. Odpovídá ve spolupráci s ostatními členy týmu za úroveň odborného zacházení s odsouzenými v návaznosti na komplexní zprávu a terapeutický program. Dále zpracovává pedagogické posouzení odsouzeného, které je také nedílnou součástí již zmíněné komplexní zprávy. Osobně zde vede speciálně výchovnou aktivitu PZ, zpracovává týdenní plán aktivit, zúčastňuje se komunitních setkání a porad týmu, realizuje individuální pohovory s odsouzenými a uplatňuje také kázeňskou pravomoc. Podílí se na výběru, zařazování a vyřazování odsouzených z SpO, poskytuje krizovou intervenci v případě nepřítomnosti psychologů, kontroluje činnost vychovatelů. Speciální pedagog na SpO má svěřeno maximálně 40 odsouzených.

2) **Vychovatel** – jak uvádí Sochůrek (2008, s.26), úkolem vychovatele je komplexní výchovná, vzdělávací a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci

vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatel denně pracuje s vězni, řeší jejich problémy a požadavky. Odpovídá za stav kázně, pořádku, dodržování zákonnosti i realizaci programů zacházení a terapeutického programu. Z hlediska výchovné práce s vězňenými osobami jej lze považovat za ústřední postavu tohoto procesu.²⁸ Každodenně organizuje komunitní setkání s odsouzenými. Na specializovaném oddělení slouží celkem 3 vychovatelé. Každý z nich je vedoucím 2 řízených aktivit, které realizuje minimálně 1x týdně. Specifika odsouzených zařazených na SpO si vyžadují přítomnost vychovatele i u volnočasových aktivit, kde účelem je organizace aktivity, sledování a korekce jejich chování. Osoba vychovatele zde slouží jako prevence před zničením sportovních pomůcek, překonání frustrace z prohry a zároveň dohlíží nad regulérností hry. Během aktivit je brán zřetel na dodržování pravidel „fair play“. Vychovatel na specializovaném oddělení má svěřeno maximálně 10 odsouzených.

3) **Sociální pracovník** – je odborný zaměstnanec, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Jeho dalším úkolem je především zhotovení sociálního posouzení odsouzeného, které je součástí komplexní zprávy, na základě které se zpracovává konkrétní program zacházení odsouzeného. Na SpO realizuje speciálně výchovnou aktivitu PZ, sociálně právní poradenství, individuální pohovory. Předmětem pohovorů jsou především běžné každodenní činnosti, např. pomoc při psaní úředního dopisu, vyplnění složenky, zajištění hygienických prostředků. Specifikem SpO je komunikace s opatrovníky nebo zajištění eskorty před propuštěním z VTOS do věznice, co nejbližší trvalému bydlišti. Sociální pracovník na specializovaném oddělení má svěřeno maximálně 80 odsouzených.

4) **Psycholog** - je odborný zaměstnanec, který garantuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost a odbornou úroveň realizace programu zacházení. Psycholog při tom provádí psychologickou diagnostiku vězňů, zpracovává jejich psychologické posouzení v rámci komplexní zprávy, včetně doporučení pro program zacházení a terapeutický program. Podílí se na zpracování konkrétních programů zacházení jednotlivých odsouzených, na vyhodnocování jejich úspěšnosti a na navrhování změn programu zacházení. Individuální pohovory mají nejčastěji charakter ventilace tenze, která vychází z charakteristik mentálně retardovaných odsouzených. Psycholog na specializovaném oddělení má svěřeno maximálně 40 odsouzených.

²⁸ SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. s.26. ISBN 978-80-7372-287

5) **Vychovatel terapeut** – je odborný zaměstnanec, který je povinen mít alespoň zahájený akreditovaný sebezkušenostní výcvik ve skupinové psychoterapii v rozsahu nejméně 500 hodin. Tento se podílí na specializovaném oddělení na konání každodenních komunit, dále s odsouzenými provádí terapie, které mají za úkol především snižovat rizika páčání další trestné činnosti po propuštění z výkonu. Vychovatel terapeut na specializovaném oddělení může mít svěřeno maximálně 40 odsouzených.

6) **Kaplan** – je odborný zaměstnanec a má k dispozici ve věznici kapli. Duchovní služba a její koordinace je ve věznici zajišťována kaplanem, ordinovaným diákonem Církve bratrské a zároveň zástupcem hlavní kaplanky VSČR. Například jsou vysluhovány společné vánoční a velikonoční bohoslužby apod. Koordinace služby je zajišťována tak, že jedná s jednotlivými duchovními a vedením věznice kaplan. Rovněž zajišťuje organizaci pravidelných setkávání s vězni. Tyto se konají ponejvíc v kapli věznice. Je také součástí specializovaného týmu, neboť odsouzení ze specializovaného oddělení jsou jedni z nejčastějších žadatelů o pohovory. Dále na tomto oddělení pořádá pastorační terapie.

Odsouzení mohou s členy týmu SpO komunikovat průběžně formou individuálních pohovorů, diskusí během jednotlivých aktivit a v průběhu komunit. Tzv. „Malá komunita“ je organizována denně včetně víkendů přítomnými členy týmu v době od 08.00 hod. Na programu je vyhodnocení uplynulého dne a řešení případných problémů či konfliktů. Tzv. „Velká komunita“ se koná pravidelně 1x týdně v úterý od 09.00 hod pod vedením speciálního pedagoga, případně psychologky, a za účasti všech stálých členů pracovního týmu. Programem tohoto komunitního setkání je zejména zhodnocení plnění úkolů za minulý týden a prezentace plánu činností na nastávající týden. Na komunitě se také projednají případné aktuální problémy, zodpoví dotazy odsouzených, případně projedná udělení kázeňské odměny což má motivační efekt.

Tento tým se pravidelně jednou za týden schází na poradách, kdy koordinátorem porady je speciální pedagog. Na poradách, které probíhají na počátku týdne, se probírá chod oddělení, debatuje se o chování odsouzených a jakým způsobem ke konkrétním odsouzeným přistupovat. Vyhodnocuje se předchozí týden a plánuje se právě probíhající týden. V týmu ve specializovaném oddělení je povinností zvyšování kvalifikace v oblasti terapie poruch duševních a poruch chování a povinností účastnit se odborných stáží v civilních zařízeních se srovnatelným zaměřením. Další nutností u týmu specializovaného oddělení je pravidelná psychohygiena, která se provádí pomocí řízených supervizí, které řídí zkušený akreditovaný supervizor. Supervize je pro každého zaměstnance specializovaného oddělení povinná.

Supervize je realizována minimálně čtyřikrát do roka a jednou je realizována mimo areál věznice.

Do specializovaného oddělení se může dostat odsouzený z kterékoliv věznice s dozorem v České republice, když je splněn následující postup a kritéria. Pokud psycholog v kmenové věznici posoudí, že odsouzený by mohl být vhodným adeptem, sepíše Žádost o zařazení do specializovaného oddělení. K žádosti se kromě psychologa dále vyjadřuje vychovatel, lékař a speciální pedagog. Žádost je odeslána do věznice ve Stráži pod Ralskem, kde psycholog na základě informací uvedených ve formuláři žádosti posoudí vhodnost odsouzeného z hlediska splnění kritérií, schopnosti plnit terapeutický program a zapojit se do komunitního způsobu ovlivňování odsouzených.

Jak je z názvu oddělení patrné, na oddělení se zařazují odsouzení s mentální retardací, ale nejenom ti. Je přesně stanoveno, jaký odsouzený může být na specializované oddělení zařazen, jedná se o následující kritéria.

Do specializovaného oddělení pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací se zařadí odsouzený, který splňuje některé z kritérií:

a) s diagnózou F70 lehká mentální retardace (50-69), případně F71 středně těžká mentální retardace (35-49) MKN-10,

b) s intelektem v subnormě (podprůměr zjevný - hraniční pásmo defektu 70-79) ve spojení se sociální maladaptací,

c) s poruchou intelektu vlivem demence, kdy se jedná o úbytek intelektu na základě organického poškození CNS, zejména toxicky (léky, alkohol), traumaticky, opakovanými epileptickými záchvaty a infekcemi,

d) s pseudooligofrenií, tj. nedostatečným rozvojem intelektu na bázi výchovné či kulturní zanedbanosti vznikající následkem stimulační deprivace.²⁹

Kontraindikacemi pro přijetí jsou:

- nedostatek či ztráta intelektových schopností v takovém rozsahu, že by jedinec nebyl schopen zvládat terapeuticko- výchovný program
- výrazná sociální protřelost, která by narušovala terapeutický program
- výrazná duševní porucha, která by neumožňovala zapojit se plně do terapeutického programu

²⁹ Nařízení generálního ředitele č.25/2012 o specializovaných odděleních pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování a specializovaných odděleních pro výkon ochranného léčení § 13 ods.

- výrazná porucha osobnosti, která by jedinci neumožňovala zapojit se plně do terapeutického programu

Vstupem do specializovaného oddělení se odsouzený zavazuje, že terapeutický program řízených aktivit bude plnit v minimální míře 15 hodin týdně. Terapeutický program je stanoven časovým a obsahovým vymezením povinných aktivit. Aktivity, které jsou pro odsouzeného povinné, má zapsány v programu zacházení. Program zacházení je zpracován při vstupu odsouzeného do specializovaného oddělení.

1.10 Program zacházení

Každému odsouzenému je při vstupu do věznice na nástupním oddělení zpracována komplexní zpráva. Garantem komplexní zprávy je speciální pedagog, který zároveň vytváří pedagogické posouzení odsouzeného. Obdobné zprávy zpracovávají i psycholog a sociální pracovníce, kteří vytváří psychologické respektive sociální posouzení odsouzeného. Každé z posouzení se zakládá na tvrdých neměnných datech a datech, které nejdou ověřit a sděluje je při osobní pohovoru odsouzený kompetentnímu zaměstnanci. Po vytvoření jednotlivých posouzení, pedagog, který je garantem komplexní zprávy, z toho sestaví již konečnou komplexní zprávu. Tato nám slouží po celou dobu výkonu trestu, při vytváření různých hodnocení, posudků a ověřování tvrzení odsouzených.

Podle Sochůrka (2007, s.44) je dalším krokem sestavování programu zacházení na běžném oddíle. Program zacházení zahrnuje vzdělávací, terapeutické a zájmové aktivity s diferenciovaným přístupem ke každému odsouzenému. Složení programu zacházení musí vždy sledovat dosažení účelu výkonu trestu. Odsouzený má vždy možnost zvolit si z těch programů, které správa věznice považuje za vhodné. Hlavním cílem programu zacházení s odsouzenými je vytvoření předpokladů pro úspěšnou reintegraci.³⁰

Během výkonu trestu je odsouzený povinen podrobit se vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny odsouzených buď povinné, nebo dobrovolné. Okruhy konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení. K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví pro každého odsouzeného program zacházení jako základní formu cílevědomého a komplexního působení na odsouzeného.³¹

³⁰ SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie II. díl* 1.vyd.Liberec:Technická univerzita 2007. s.44 ISBN 978-80-7372-204-3

³¹ *Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších novel - ust. § 40*

Program zacházení má celkem pět oblastí pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů. Každá z těchto oblastí je nedílnou součástí tohoto programu. Na sestavování programu zacházení má odsouzený velký vliv, neboť je mu vždy nabídnuta nějaká konkrétní možnost výběru. Odsouzený si dle svých zájmů může například zvolit aktivitu z předloženého katalogu aktivit, která mu vyhovuje dle jeho představ. Má-li hudební talent, zapíše si odsouzený aktivitu, hudební kroužek apod.. V katalogu aktivit jsou ve stručnosti popsány všechny druhy aktivit realizované ve věznici, jejich vedoucí a stručný popis požadavků na splnění těchto aktivit. Například v oblasti sociálních styků si odsouzený zvolí, jakým způsobem bude v kontaktu se svými blízkými. Možnosti má například korespondenční, telefonický či přímí formou pravidelných návštěv ve věznici. Další nedílnou součástí programu zacházení je cíl. V cíli se především uvádí hlavní a konkrétní body, kterých chce odsouzený dosáhnout, například získání nového občanského průkazu, zařazení do zaměstnání a podobně. V případě jakékoliv změny, ať již v cíli či jiné součásti tohoto programu, je potřeba provést aktualizaci, kterou provádí kmenový speciální pedagog.

Odsouzený tedy svou volbou přispívá k tvorbě programu zacházení, ale zároveň se tímto zavazuje, že bude tento program zacházení plnit. Jestliže je odsouzený zařazen do typu věznice B, tedy do typu věznice s dozorem, je mu tento program zacházení po dvou měsících kmenovým vychovatelem vyhodnocen. V závěru se uvede, jestli byl program plněn, a když nebyl program plněn, uvede v jakých konkrétních bodech a z jakého důvodu.

1.10.1 Terapeutický program

V rámci specializovaného oddělení se program zacházení plní pomocí takzvaných terapeutických programů.

Terapeutický program je dlouhodobý a každodenní proces, zaměřený na postupné odstraňování projevů poruch chování, tlumení projevů defektivy a podporování sociálně žádoucích projevů chování. Naplňování cílů terapeutického programu probíhá aplikováním systému zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody, který působí směrem ke snižování rizika páchaní trestné činnosti a v podmínkách věznice nabízí odsouzeným možnost změnit své chování, naplňovat své potřeby odpovědným a společensky vhodným způsobem a motivuje k nápravě maladaptivního chování.

Základní formou terapeutického programu je výchovně vzdělávací činnost, která je realizována individuálně i skupinově, řízeně i volně. Dále jsou využívány specifické formy převýchovné práce, jako je komunitní způsob ovlivňování odsouzených, různé pracovní

činnosti (práce ve prospěch věznice, ekologické aktivity mimo věznici, pracovní činnosti mimo věznici). Tyto specifické formy převýchovy naplňují v podstatě všechny dílčí cíle. V terapeutickém programu jsou využívány prostředky – hra, práce, režim, prostředí.³²

Na SpO není uplatňována klasická diferenciacie jako na běžných oddílech, tyto jsou nahrazeny vnitřní diferenciací, která se uzpůsobuje potřebám ovlivňování specifické skupiny odsouzených. Vnitřní diferenciacie na SpO se definuje pomocí terapeutické fáze.

Jsou zde uplatňovány celkem tři terapeutické fáze – tři skupiny vnitřní diferenciacie. O zařazení či přeřazení rozhoduje celý tým specializovaného oddělení.

Fáze terapeutického programu jsou následující:

Diferenciační skupina, resp. terapeutická fáze A se dělí do dvou skupin

1. Fáze A1 – jsou zde zařazováni odsouzení, kteří jsou na oddíle noví, probíhají aklimatizací na oddíle a teprve si na režim tohoto oddělení zvykají. V průběhu prvních dvou týdnů jsou posuzováni před stanovením konkrétního programu zacházení a zařazením do pro ně nejvhodnějších metod terapeuticko-výchovného procesu.

2. Fáze A2 – zde jsou zařazováni odsouzení, kteří pro svůj intelekt a vývojové schopnosti nejsou schopni naplnit týdně povinných 15 hodin řízených terapeuticko-výchovných aktivit. Jedná se o odsouzené, kteří jsou snaživí a motivovaní v rámci svých možností a výsledky zcela odpovídají jejich schopnostem. Mnohdy ani odsouzení nejsou schopni posoudit, co je po nich požadováno a k čemu vůbec terapeutický program slouží. Jedná se především o somaticky handicapované odsouzené, kteří nejsou schopni zařazení do intenzivního programu zacházení a jejich sebeobslužné schopnosti jsou výrazně nebo částečně omezeny. Tito odsouzení potřebují větší individuální přístup.

Diferenciační skupina, resp. terapeutická fáze B – tito odsouzení jsou k účasti v terapeuticko-výchovném programu dostatečně motivováni, pravidelně se účastní aktivit a plní úkoly, respektují podmínky specializovaného oddělení, standardně a samostatně pečují o svou osobu a své věci. Do této skupiny jsou zařazováni všichni ostatní odsouzení splňující kritéria pro umístění do specializovaného oddělení, kteří mají pozitivní přístup k terapeuticko-výchovnému procesu: zapojují se aktivně do komunitního režimu v rámci terapeuticko-výchovného programu, usilují o přijetí odpovědnosti za sebe sama, snaží se zodpovědně a adekvátně rozhodovat v případných vyhraněných situacích, plně respektují podmínky specializovaného oddělení, aktivně se podílejí na pozitivním řešení problémů v rámci skupinových aktivit, standardně a samostatně pečují o své somatické zdraví.

³² *Manuál Specializovaného oddělení Stráž pod Ralskem pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací – Procházková Dagmar 2007*

Diferenciační skupina, resp. terapeutická fáze C – odsouzení zde umístění neplní terapeuticko-výchovný program ve stanoveném rozsahu, ani po objasnění přístupu nespolupracují, odmítají účast ve stanoveném terapeuticko-výchovném programu. Je třeba u nich docílit přehodnocení přístupu k plnění, plnění dohodnutých závazků a zapojování se do všech aktivit. Do této skupiny jsou zařazováni odsouzení, kteří z nějakých příčin přestali plnit stanovený terapeuticko-výchovný program, a je tedy třeba posoudit důvody takové změny před případným vyřazením ze specializovaného oddělení. Doba posuzování příčin nerespektování pravidel terapeuticko-výchovného procesu není kratší než sedm dní. Po této době odborná komise na návrh člena týmu specializovaného oddělení doporučí řediteli věznice případné vyřazení odsouzeného ze specializovaného oddělení, nebo rozhodne o jeho přeřazení do skupiny A.

1.10.2 Aktivity na SpO

V rámci plnění programu zacházení respektive terapeutického plánu mají odsouzení na oddělení různé aktivity, ze kterých si mohou vybrat již při úvodním sepisování programu zacházení. Jestliže jsou aktivity zapsány v programu zacházení, má odsouzený povinnost se těchto aktivit zúčastňovat.

Nyní popíšeme jednotlivé druhy aktivit v programu zacházení:

- pracovní aktivity – *„pracovní aktivity byly v minulosti a jsou i nadále považovány za nezastupitelný faktor, neboť smysluplná, organizovaná a dobře řízená práce rozvíjí pracovní návyky, se kterými souvisejí i vlastnosti osobnosti. Přispívá ke korekci vzorců chování, získání konkrétních pracovních dovedností, naučení se pravidelnosti. Práce také podporuje snižování případné agresivity odsouzeného, jeho zklidnění, čímž napomáhá předcházet vzniku mimořádných událostí ve věznicích“.*³³ Pracovní aktivity se dále dělí na zaměstnání, práce pro věznicí a pracovní terapii. Na specializovaném oddělení se odsouzení do práce nezařazují, zapojují se jen do pracovních terapií a prací pro věznicí. Práce pro věznicí spočívají v pomocných úklidových pracích v celém areálu věznice – jako například v zimě úklid sněhu, na podzim hrabání listů a v létě zametání chodníku. Pracovní terapie - jedná se především o zájmovou činnost při jednotlivých aktivitách, např. výroba hraček či předmětů, určených jako dárkové předměty pro své blízké nebo do dětských

³³ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. doplněné vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. s.37. ISBN 80-86708-30-6

domovů. Za pracovní terapii může být považována brigádnická práce mimo areál věznice, například pro obce, mateřské školky či školy – tento druh aktivit se souhrnně nazývá extramurální aktivity.

- vzdělávací programy a aktivity – jsou především možnosti doplnění ve většině případů základního vzdělání, ale i středního či vysokoškolského. Dále se ve věznicích praktikují vzdělávací aktivity.
- speciálně výchovné aktivity - slouží zejména k eliminaci násilí mezi odsouzenými, změně disociálního chování a získání sociálních dovedností potřebných k návratu do společnosti.
- zájmové aktivity – jedná se především o aktivity kulturní, sportovní, rukodělné a jiné záliby odsouzených.
- aktivity zaměřené na utváření vnějších vztahů – sociální kontakt se svými blízkými, ať již se jedná o jakoukoliv formu – písemnou, telefonickou či osobní během návštěv.

Aktivity jsou organizovány především zaměstnanci specializovaného týmu, ale na specializované oddělení dochází i jiní zaměstnanci věznice. Každý pracovní den od 9.00 - 14.30 lze tyto aktivity provádět. V případě účasti zaměstnance na odpolední době jsou aktivity zpravidla vykonávány až do 19.00 hodin. Mimo pracovní dny (soboty, neděle a svátky) se aktivity vykonávají od 9.00 -16.00 hodin.

Tabulka 1: Přehled aktivit terapeutického programu:

Název	Druh	Stručná charakteristika typu aktivity
Speciálně výchovné postupy snižující napětí	S	S - Speciálně výchovné aktivity rozvíjejí sociální kompetence, verbální i neverbální komunikaci, zprostředkovávají náhled na trestnou činnost, snižují následky prizonizace a podporují zvládání sebeobslužných činností.
Filozofické poradenství	S	
Sociálně právní příprava na výstup z VTOS	S	
Pastorální poradenství	S	
Hudební relaxace	S	
Pastorační terapie	S	
Relaxace	S	
Občanská nauka	V	V - vzdělávací aktivity rozvíjejí základní znalosti potřebné pro řádné začlenění se do společnosti, snižují následky prizonizace a přispívají ke smysluplnému trávení volného času.
Základy práce na PC	V	
Pravidla společenského chování	V	
Svět kolem nás	V	
Čeština hrou	V	
Společenská panorama	V	
Sebeobslužné činnosti	V	
Stolní tenis + šipky	Z	Z - Zájmové aktivity snižují následky prizonizace a podporují zvládání sebeobslužných činností a vedou ke smysluplnému trávení volného času.
Šikovné ruce	Z	
Filmový klub	Z	
Stolní a deskové hry	Z	
Míčové hry	Z	

Zdroj: vlastní tvorba tabulky autorem diplomové práce

Tyto aktivity se konají výhradně ve věznici a v převážné většině na terapeutické či kulturní místnosti specializovaného oddělení. Odsouzení z tohoto oddělení jsou často využíváni na úklidové práce ve věznici, ale i na práci, která neklade velké požadavky na zručnost a motoriku. Ti, kteří mají zcela bezproblémové chování ve věznici a charakter jejich trestné činnosti nebrání v opuštění věznice, jsou využíváni k takzvaným extramurálním brigádám/aktivitám na práci mimo věznici, především pro obecní úřady, školy a školky. Tato práce je bez nároku na mzdu a je brána pouze jako pracovní terapie, sloužící k odreagování odsouzených, vybití jejich energie a také jako kontakt s běžným sociálním prostředím. Pro bližší představu je níže uveden stručný popis některých řízených aktivit:

Společenská panorama - aktivita je určena pro odsouzené zařazené na specializovaném oddělení pro odsouzené s mentální retardací. Záměrem aktivity je poskytnout odsouzeným přehled o současném aktuálním dění jak v rámci regionu celé České republiky, tak přehled o nejdůležitějších světových událostech. Cílem je podpořit zájem

odsouzených o současné dění v oblasti kultury, sportu a vyvolat v nich zájem o dění v politické situaci.

Právní minimum - směřuje především k pozitivnímu ovlivnění právního vědomí odsouzených. Odsouzení jsou seznamováni ze základními právními normami v ČR jako je např. Ústava ČR, Listina zákl. práv a svobod, Trestní zákoník, Zákon o VTOS, Zákon o rodině apod. a to formou přednášek s následným rozebráním problému v diskusi.

Pravidla společenského chování - aneb nikdo není dokonalý, lze chápat jako souhrn společenských zvyklostí, které nám umožňují efektivně přežít a chránit se před společenskými nehodami. Je to vlastně souhrn pravidel, norem, zvyklostí, tradic, nepsaných zákonů, atd. Obsahem jsou kontakty a komunikace mezi lidmi, chůze, pohyb, doprava, náležitosti v zaměstnání, odívání, návštěvy a stolování, rodinné obřady a náboženství, tanec, kultura, erotika, cestování a volný čas. Přednášky s využitím DVD, populárně-naučných publikací, volná beseda k tématům, nácviky, kvízy.

Občanská nauka - posluchače seznamuje se společenským, hospodářským, politickým a kulturním pojetím současného života. Učí je orientovat se v psychologických, etických a právních souvislostech mezilidských vztahů. Přípravuje je na soukromý občanský život a k lepšímu poznávání nejen sama sebe, ale i druhých.

Čeština hrou - osvojení základů ČJ v rozsahu učiva základní školy, seznámení s klasickou českou i světovou literaturou, významnými daty + související úkony (psaní životopisu, dopisu, žádosti, vyplňování složenek)

Terapie realitou - cílem terapie realitou je vést jedince umístěné na SpO k tomu, aby jednal realisticky (dle reálné situace), odpovědně a aby hodnotil své chování jako správné či nesprávné v souladu s všeobecně platnými mravními a právními normami. Z hlediska naplnění potřeb je takový jedinec veden k tomu, aby naplnil své potřeby takovým způsobem, který nepřipraví ostatní o jejich vlastní potřeby. Je motivován k tomu, aby nakonec dosáhl vědomí vlastní hodnoty.

Speciálně výchovné postupy snižující napětí - aktivita směřuje především k pozitivnímu ovlivnění odsouzených. Hlavním cílem aktivity je ventilace emočního napětí mezi odsouzenými předcházení tak násilí a agresivitě odsouzených. Určeno pro vybrané odsouzené SpO.

Šikovné ruce - rozšíření manuální zručnosti, rozvíjení tvůrčích schopností, posílení pracovních návyků a trpělivosti, rozšíření vědomostí v dané oblasti manuální práce

Jak je z přehledu aktivit patrné, odsouzení zde na specializovaném oddělení mají pestrý program a mají možnost nabýt veliké množství vědomostí a zručností pro běžný život.

Tyto praktické manuální zručnosti získávají při aktivitách Šikovné ruce, sebeobslužné činnosti nebo při realizaci extramurálních aktivit. Dále se mohou zdokonalovat v různých oborech, jako je český jazyk, zeměpis, dějepis nebo společenské chování, které jim mnohdy chybí i v té nejzákladnější formě. Aktivity jim také přináší nutnost umět si rozvrhnout a rozplánovat svůj den a týden aby splnili požadovaných dříve zmíněných 15 hodin terapeutického programu týdně. V případě, že odsouzený neplní těchto 15 nařízených hodin, projeví se mu to v pravidelném vyhodnocení programu zacházení a následně to má vliv na každé hodnocení, které se na odsouzeného zpracovává.

1.10.3 Hodnocení programu zacházení

Jak je výše uvedeno, program zacházení je pravidelně vyhodnocován ve dvouměsíčních intervalech, v případě potřeby se vyhodnocení programu zacházení vyhotoví i v jiném termínu. S tímto hodnocením je odsouzený seznámen individuálně vychovatelem po zpracování hodnocení. Týdně se vyhodnocuje průběžné plnění aktivit a aktivní přístupu k terapeutickému programu. Toto hodnocení je skupinové a provádí se na velké komunitě SpO. Na popud vedoucího aktivity, členů týmů, či žádosti odsouzeného se provede aktualizace programu zacházení, pokud je třeba program zacházení upravit z hlediska vytyčených cílů či stanovených aktivit.

Plnění programu zacházení má vliv na možnost rozšířeného sledování televizních programů a další výhody, jako je třeba výše zmíněná extramurální aktivita nebo zisk kázeňské odměny. Kázeňská odměna je velkou motivací, neboť především počet kázeňským odměn a trestů je ukazatel zda odsouzený naplňuje cíle trestu odnětí svobody. Kázeňských trestů a odměn máme celou škálu:

Kázeňské odměny

- pochvala
- mimořádné zvýšení doby návštěv během jednoho kalendářního měsíce až na 5 hodin
- povolení jednorázového nákupu potravin a věcí osobní potřeby odsouzenému, který jinak tyto nákupy nemůže provádět
- rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity až na dobu jednoho měsíce
- uložit věcnou nebo peněžitou odměnu až do výše 600,- Kč
- zvýšit kapesného nejvýše o jednu třetinu na období tří kalendářních měsíců
- přesušení trestu odnětí svobody v maximální délce 5 dnů

Kázeňské tresty

- důtku
- propadnutí věci
- zákaz přijetí jednoho balíku v kalendářním roce
- pokutu až do výše 600,- Kč
- celodenní umístění do uzavřeného oddělení až na 20 dnů
- snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu až na dobu tří kalendářních měsíců
- umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dní s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení
- umístění do samovazby až na 7 dní
- odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny

Kázeňskou pravomoc mají ve věznici vychovatel, speciální pedagog, vedoucí oddělení výkonu trestu a ředitel věznice. Kázeňská pravomoc je rozdělena dle zákona a nevyšší kázeňskou pravomoc má ředitel. Má-li zaměstnanec s nižší kázeňskou pravomocí za to, že by odsouzenému měl být uložen vyšší trest či odměna, než jakou má právo udělit, postoupí věc zaměstnanci, který je oprávněn takovou odměnu udělit.

Kázeňské tresty a odměny mají pro odsouzené velikou motivační míru, neboť je to jediný objektivní a doložitelný fakt o tom, jak se odsouzený choval ve výkonu trestu. Počtem udělených kázeňských odměn určuje i přerazování do jednotlivých diferenciacních skupin. Kázeňské odměny jsou podstatné i pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, o kterém rozhoduje místně příslušný soud. Pro soudy zpracovává kmenový vychovatel hodnocení, ve kterém se uvádějí kázeňské odměny ale i tresty.

Pro účely podmíněného propuštění zpracovává věznice na odsouzeného hodnocení, o kterém se blíže zmíníme v níže uvedené kapitole.

1.11 Podmíněné propuštění

Aby mohlo být jednání o podmíněném propuštění realizováno, musí odsouzený písemně požádat příslušný okresní soud a věznice následně zpracovává hodnocení odsouzeného pro podmíněné propuštění.

Ve stručném hodnocení pro okresní soud k žádosti o podmíněné propuštění, které zpracovává odborná komise, se uvádějí zejména následující skutečnosti. Jakým způsobem se odsouzený dostal do výkonu trestu, zda byl převeden z vazebního trestu, byl dodán policií nebo nastoupil z občanského života dobrovolně sám. Dále se stručně popíše jeho sociální

zázemí, s kým byl ve výkonu trestu v kontaktu a jakým způsobem, zda má zajištěno ubytování, platné doklady a zaměstnání. V hodnocení se také uvádí celý průběh výkonu trestu, zda plnil program zacházení, kolik měl kázeňských trestů a odměn. Soudu přijde komplexní a konkrétní hodnocení jak na tom odsouzený ve skutečnosti je a jaké má šance uplatnit se v civilním životě po případném podmíněném propuštění. Závěrem se uvede stanovisko věznice, tzn. postoj ods. k jeho trestné činnosti, úspěšnost v oblasti řešení rizikových faktorů a zhodnocení celkové míry připravenosti odsouzeného na propuštění.

O případném propuštění rozhodne ve veřejném líčení místně příslušný okresní soud, pod který spadá daná věznice. V případě odvolání, které může podat státní zástupce nebo odsouzený, se celá věc postupuje k příslušnému krajskému soudu. Celý proces - soudu může řídit samosoudce nebo senát. V případě, že byl odsouzený k trestu odnětí svobody odsouzen senátem, musí jeho žádost o podmíněné propuštění projednat také senát. Soudy pracují na různých úrovních, okresní a krajské soudy, dále vrchní a nejvyšší soud. Do podmíněného propuštění mohou zasáhnout jen soudy I. a II. stupně tedy okresní a krajský. K podmíněnému propuštění se vždy musí vyjádřit i státní zástupce, který je pověřen dozorem nad zákonným průběhem celého procesu podmíněného propuštění.

Dalším orgánem, který má veliký vliv na podmíněné propuštění, je bezpochyby probační a mediační služba. Úředník probační a mediační služby pravidelně navštěvuje věznicí a s vytipovanými odsouzenými provádí opakovaně a dlouhodobě pohovory (minimálně 5-8 měsíců) před projednáváním podmíněného propuštění a následnou terénní práci ověřuje a připravuje podmínky klientovi na svobodě. O tomto zpracovává soudu zprávu, ke které soud přikládá velkou váhu.

Jak uvádí institut pro kriminologii a sociální prevenci, propuštění vězně je zkouškou toho, jak účinné byly vězeňské metody zacházení, jaké schopnosti a možnosti má probační služba, ale zároveň je to i zkouškou pachatelovy adaptability. Propuštění vězně má značný význam pro společnost, pro vězně i jeho rodinu. Institut podmíněného propuštění je významným projevem uplatňování zásady postupného uvolňování režimu odsouzených podle stupně jejich nápravy. Podmíněné propuštění vychází z myšlenky progresivního výkonu trestu. Možnost podmíněného propuštění ovlivňuje pozitivně vězeňskou atmosféru, dává vězňům perspektivu propuštění, stimuluje vězně k pozitivním aktivitám, paralyzuje některé negativní účinky vězeňského pobytu. Po propuštění umožňuje ovlivňovat proces návratu vězně do společnosti. Je ovšem nutno poznamenat, že výše zmíněné funkce je podmíněné propuštění schopné plnit pouze při správné aplikaci a při kvalifikovaném přístupu

zainteresovaných orgánů.³⁴ Nezvratnou roli při rozhodování o podmíněné propuštění má i Probační a mediační služba České republiky (dále jen PMS ČR).

Poslání PMS ČR je především v zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a prevencí kriminality. Jedná se o celkem novou instituci na poli trestní politiky, vycházející ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice. Jedním z cílů je integrace pachatele, neboť usiluje o začlenění pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci. Další z cílů je participace poškozeného a ochrana společnosti.³⁵

³⁴ROZUM, J., a spol. *Institut dohledu u podmíněného propuštění – závěrečná zpráva z výzkumu*, Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004 s.9. ISBN 80-7338-026-9

³⁵Zdroj: *Probační a mediační služba ČR*. [online]. [cit.2013/02/25]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Vymezení výzkumného cíle

Cílem diplomové práce bylo popsat specializované oddělení pro odsouzené s mentální retardací ve výkonu trestu a následným zkoumáním vzorku vyhodnotit, zda je plnění programu zacházení na SpO jedním z důležitých předpokladů úspěšné žádosti o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Částečné cíle: věnovat pozornost/popsat i jiným předpokladům úspěšné žádosti o PP za účelem vytvoření komplexnějšího obrazu o tomto právním institutu. Téma mentální retardace a SpO pro MR je záměrně zvoleno, protože v celkové populaci České republiky je uváděn počet mentálně retardovaných osob kolem 3 % z celkového počtu obyvatel. Autor chtěl přiblížit život těchto osob ve výkonu trestu a i jejich možnosti při naplňování práv v době uvěznění. Jedno z těchto práv je i žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu po uplynutí minimálně poloviny trestu.

Specializované oddělení pro odsouzené s mentální retardací umístěné v typu věznice B s dozorem, je jako jediné v České republice zřízené ve Věznici Stráž pod Ralskem, kde je prováděn i výzkum diplomové práce.

Věznice Stráž pod Ralskem se nachází v Libereckém kraji v okrese Česká Lípa. Vznikla z původních ubytoven, které sloužily pro pracovníky uranových dolů. Její historie se datuje od roku 1973. Objekty od této doby prošly řadou změn a rekonstrukcí. Od roku 1994 až do roku 2001 se zde využívalo i zvláštní oddělení pro výkon vazby. Nynější věznice je profilována jako věznice s ostrahou. V rámci věznice je zřízeno i oddělení s dozorem. V lednu 2007 zde bylo otevřeno specializované oddělení pro mentálně retardované odsouzené zařazené do oddělení s dozorem. Ubytovací kapacita věznice je podle normy 783 míst.³⁶ V současné době je ve věznici umístěno kolem 500 odsouzených, což je zapříčiněno především velkým počtem vězňů propuštěných při amnestii v lednu 2013. Na specializovaném oddělení je kapacita 40 odsouzených, ale v současnosti je jich ze stejného důvodu umístěno na SpO jen 17.

³⁶Zdroj: *Generální ředitelství VSČR*. [online]. [cit. 2013/03/01]. Dostupné z http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf

1.1 Výzkumné otázky a hypotézy:

Výzkumná otázka č. 1: Souvisí kladné průběžné hodnocení programu zacházení s kladným stanoviskem soudu o podmíněném propuštění?

Průběžné plnění PZ je jedním z formálních ukazatelů naplňování účelu výkonu trestu.

Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že kladné průběžné hodnocení PZ má souvislost s kladným rozhodnutím soudu o podmíněném propuštění.

Výzkumná otázka č. 2: Můžeme pozorovat vliv kladného hodnocení k podmíněnému propuštění na kladné stanovisko soudu o podmíněném propuštění?

Hodnocení k PP je obrazem celého průběhu VT a vystihuje i situaci odsouzeného po případném propuštění, na rozdíl od průběžného hodnocení PZ, které se zabývá pouze konkrétním časovým úsekem – pro dozor jsou to dva měsíce.

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že kladné hodnocení k podmíněnému propuštění má vliv na kladné rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění.

Výzkumná otázka č. 3: Bude spolupráce s PMS a jinými nevládními organizacemi soudem považována za přínosnou?

Organizace jako probační a mediační služba či centrum sociálních služeb napomáhají odsouzeným připravit si podmínky na svobodě v případě podmíněného propuštění. Zaměstnavatelé i jiné subjekty mají alespoň částečnou záruku, že z této spolupráce budou mít přínos.

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že spolupráce s PMS a jinými nevládními organizacemi bude soud považovat za přínosnou.

Výzkumná otázka č. 4: Můžeme funkční sociální zázemí považovat za pozitivní předpoklad pro kladné rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění?

Funkčním sociálním zázemím se zde rozumí nejenom možnost ubytování po propuštění, ale i kvalitní sociální vazby po dobu výkonu trestu – finanční a materiální podpora, návštěvy, korespondence, telefonický kontakt. Pro odsouzené s mentální retardací je zvláště důležitá korektivní funkce sociálního okolí, zejména rodiny.

Hypotéza č. 4: Předpokládáme, že funkční sociální zázemí je pozitivním předpokladem pro kladné rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění.

Výzkumná otázka č. 5: Můžeme zajištěné zaměstnání po propuštění z výkonu trestu považovat za pozitivní předpoklad pro kladné rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění?

Řádné zaměstnání je předpokladem zdárného zařazení se do společnosti. Nezaměstnaný člověk ztrácí pravidelný režim, pracovní návyky, pocit seberealizace, postrádá finanční prostředky na živobytí a navrací se k trestné činnosti.

Hypotéza č. 5: Předpokládáme, že zajištěné zaměstnání je pozitivním předpokladem pro kladné rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění.

2.3 Výzkumný vzorek

Odsouzení ze zkoumaného vzorku byli umístěni na specializovaném oddělení od ledna 2011 do prosince 2013. Časový rozsah je shodný s dobou působení autora diplomové práce na SpO. Zkoumaný vzorek tvoří 10 odsouzených, kteří si podali žádost o podmíněné propuštění a jejich pobyt na SpO byl delší než půl roku, což odpovídá zpracování minimálně třech průběžných hodnocení programu zacházení, respektive terapeutického programu. Tato kritéria byla stanovena, neboť SpO je specifické oddělení se specifickými požadavky v porovnání se standartními oddíly.

2.4 Výzkumná metodika:

Metodikou pro výzkum byla zvolena analýza osobního spisu jednotlivých odsouzených, kteří splňovali kritéria uvedená v kapitole 2.3 Výzkumný vzorek. Analýza byla provedena u níže uvedených hodnocení, ze kterých byly vynechány osobní údaje v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb. a údaje o přesném místě pobytu odsouzeného po propuštění z VT.

V první části analýzy je stručně uvedeno pokolikáté je odsouzený ve výkonu trestu, jak dlouhý vykonává trest, charakter trestné činnosti a délka pobytu odsouzeného na specializovaném oddělení před podáním žádosti o podmíněné propuštění. Charakter trestné činnosti, počet odsouzení a charakter předchozích trestů je základní informací pro soudce při projednání PP.

Ze spisového materiálu, respektive z komplexní zprávy byla zpracována sociální anamnéza. Zde je především uveden průběh dětství, kvalita vztahů v rodině, event. ústavní výchova. Dětství a výchova jsou faktory, které mají vliv na další průběh života. Dále je zde poukázáno na vzdělání, jako předpoklad následného uplatnění se v životě – především v souvislosti se získáním zaměstnání. Sociální anamnéza dále zmiňuje užívání drog, psychický stav a současnou sociální situaci odsouzeného - všechny tyto aspekty můžou mít podíl na recidivě trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu.

Další, na co se autor zaměřil, jsou cíle programu zacházení. Tyto jsou nedílnou součástí každého programu zacházení, který je každému odsouzenému sestavován přesně dle jeho možností a předpokladů. Jsou zde přesně stanoveny předpoklady a výhledy, kterými by se měl odsouzený ubírat a směřovat pro úspěšné zvládnutí výkonu trestu a možnost podmíněného propuštění.

Následující částí analýzy bylo hodnocení programu zacházení, které se pravidelně po dvou měsících vypracovává u každého odsouzeného. V tomto se uvádějí všechny relevantní skutečnosti, které se s odsouzeným udály v posledním období. Uvádí se návštěvy, sociální kontakt s blízkými, úroveň chování odsouzeného, zda byl kázeňsky potrestán či odměněn. Toto hodnocení zachycuje zlepšení nebo zhoršení chování odsouzeného, návaznost na předchozí doporučení, zda jej odsouzený akceptoval či nikoliv. Nejedná se o komplexní hodnocení, které by poukazovalo na celkový průběh výkonu trestu. Pro potřeby naší analýzy bylo použito poslední průběžné hodnocení před podáním žádosti o podmíněné propuštění, neboť to odráží nejvíce jeho současný přístup k výkonu trestu.

Hodnocení k podmíněnému propuštění pro potřeby okresního soudu je další částí analýzy. Jedná se o komplexní hodnocení celého průběhu výkonu trestu, zmiňuje se i o kázeňských trestech, které byly uloženy ihned po nástupu do výkonu trestu a do současné doby nebyly zahlazeny. Zde se uvádějí všechny známé důležité skutečnosti pro postavení odsouzeného ve společnosti po případném propuštění z výkonu trestu. Jedná se především o možnost stálého ubytování v bezproblémovém prostředí, kontakt s blízkou osobou a především o zajištěné zaměstnání.

Poslední částí provedené analýzy je rozhodnutí soudu. V této části vyhodnocujeme důvody, které soud shledal pro případné propuštění z VTOS nebo zamítnutí žádosti. Toto rozhodnutí má formou usnesení. Uvádíme jen stručné shrnutí.

2.5 Plán výzkumu

V říjnu 2012 byla ředitelem věznice schválena žádost o povolení výzkumu. Sběr dat probíhal ve spolupráci se zaměstnanci správního oddělení, během měsíců listopad a prosinec 2012. Následně byla provedena analýza a vyhodnocení dat.

2.6 Výsledky průzkumu

Odsouzený BT 21 let

Po čtvrté pravomocně odsouzen ve výkonu trestu umístěn podruhé. První trest byl ukončen řádným výstupem z výkonu trestu (nežádal o podmíněné propuštění). Nyní si odpykává trest v trvání 24 měsíců, charakter toho trestného činu je majetkový (drobné krádeže). Na specializovaném oddělení před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 6 měsíců.

Sociální anamnéza:

Odsouzený byl vychováván v úplné rodině. Vztahy s rodinou hodnotí jako dobré. Ústavní výchova nebyla. Odsouzený má dva starší sourozence. Je svobodný a bezdětný. Před nástupem do VTOS žil u rodičů. Je v kontaktu s bývalou družkou. Z rodiny nebyl nikdo ve VTOS. Pobírá částečný invalidní důchod, před nástupem nebyl zaměstnán. Absolvoval pouze základní školu. Odsouzený nastoupil sám do VTOS. V anamnéze nalézáme zneužívání drog (pervitin, THC). Nikdy neměl závažnější psychické problémy.

Cíle programu zacházení:

Zapojením do aktivit PZ rozvíjet své zájmy, učit se novým znalostem a dovednostem.

Aktivním zapojením do pracovních činností rozvíjet pracovní návyky

Udržováním kontaktu s blízkými udržet stávající sociální vazby a snížit tak riziko jejich oslabení, či případného rozpadu

Sebereflexe v rámci své vlastní trestné činnosti a hledání patřičných pozitivních východisek za pomoci odborných zaměstnanců

Snižování stresových stavů, odbourávání emočního napětí, posilování volních vlastností a sebekontroly

Být odpovědný za své chování a rozhodování i ve složitých životních situacích

Rozvoj sociálních kompetencí, osobnosti a zájmů

Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění:

Odsouzený plní terapeuticko-výchovný program ve stanoveném rozsahu, účastní se stanovených aktivit. V tomto hodnoceném období splnil stanovený počet hodin. Odsouzený je zařazen do terapeutické fáze B. Pořádek na cele je na průměrné úrovni. V hodnoceném období byl 1x kázeňsky odměněn, trestán nebyl. Má bezproblémové chování, nařízení a příkazy zaměstnanců respektuje. Doporučení pro následné období - nepřestávat v dobrém plnění všech povinností, aktivně se účastnit brigádnických činností, v rámci plnění programu

zacházení. Udržováním pravidelného kontaktu s blízkými zachovat stávající dobré sociální vazby.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Na oddíle základní povinnosti plní, ve svých osobních věcech udržuje pořádek na stanovené úrovni. Chování a vystupování má bezproblémové, k zaměstnancům vězeňské služby je slušný a vstřícný. Podmínky specializovaného oddělení respektuje a terapeuticko-výchovný program plní, pravidelně se účastní aktivit, standardně a samostatně pečuje o svou osobu a své věci. V současné době je zařazen do výchovně terapeutické skupiny typu B. Během výkonu trestu byl 1x kázeňsky odměněn a nebyl trestán. Pravidelně se účastní brigád mimo věznici s velmi dobrými pracovními výsledky.

V případě podmíněného propuštění bude údajně bydlet u družky. Zaměstnání zajištěno nemá. Odsouzený pobírá částečný invalidní důchod. S rodinou je v pravidelném telefonickém kontaktu, návštěvy probíhají 2 do měsíce. Platný občanský průkaz má uložen ve věznici. Nespolupracuje s Probační a mediační službou ČR ani s jinými nevládními organizacemi.

Vzhledem ke skutečnosti že odsouzený po celou dobu výkonu trestu plní své povinnosti na požadované úrovni, nebyl kázeňsky trestán, lze přístup odsouzeného k naplňování účelu výkonu trestu odnětí svobody hodnotit kladně.

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený nespĺňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, neboť soud neshledal dostatečnou nápravu odsouzeného. Zdůraznil především kriminální minulost a riziko návratu k užívání drog. Soudem byla dále vytknuta malá angažovanost v plnění programu zacházení, odsouzený měl pouze jednu kázeňskou odměnu, kterou získal v posledním měsíci před samotným projednáním jeho žádosti, což soud považoval za účelové jednání.

Odsouzený FM 27 let

Po páté pravomocně odsouzen ve výkonu trestu umístěn poprvé. Do výkonu trestu nastoupil sám. Trest, který mu byl nařizen, je v délce 36 měsíců. Charakter trestné činnosti násilný (loupež). Na specializovaném oddělení před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 14 měsíců.

Sociální anamnéza:

Své dětství strávil odsouzený v úplné rodině na Slovensku. Má dva starší bratry. Vztahy s rodinou uvádí jako velmi dobré, se všemi je v kontaktu. Nikdy nebyl umístěn v dětském domově či ústavu. Je absolventem ZŠ praktické, neukončil učební obor malíř

natěrač z důvodu užívání drog. Pracoval pouze brigádně. Před nástupem do výkonu trestu nebyl zaměstnán, byl veden jako uchazeč o zaměstnání. Trestnou činnost bagatelizuje. Do VTOS nastoupil sám. Užívání drog přiznává (THC, pervitin). Nikdy neměl závažnější psychické problémy.

Cíle programu zacházení:

Adaptace na podmínky VTOS ve specializované oddělení pro odsouzené s mentální retardací-dosáhnout přiměřené adaptace na nové prostředí

Formovat a osvojovat si sociálně žádoucí vzorce chování

Rozvoj přiměřené verbální i neverbální komunikace

Pravidelným kontaktem se sociálním zázemím udržovat pozitivní sociální vazby

Rozvoj sociálních kompetencí

Sebereflexe v rámci své vlastní trestné činnosti a hledání patřičných pozitivních východisek za pomoci odborných zaměstnanců

Snižování stresových stavů, odbourávání emočního napětí, posilování volních vlastností a sebekontroly

Důsledně dodržovat vnitřní řád věznice a normy upravující VTOS a tím formovat svou sebekázeň

Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění

Odsouzený se aktivně zapojil do plnění terapeuticko-výchovného programu a tento plní dle požadavků. Jeho působení na aktivitách je přínosem pro ostatní odsouzené. Je zařazen do terapeutické skupiny B. Pořádek udržuje na požadované úrovni. Chování lze hodnotit jako dobré, k zaměstnancům VSČR je vstřícný a slušný. V hodnoceném období nebyl kázeňsky trestán ani odměněn. S rodinou je v pravidelném písemném kontaktu, návštěvy nerealizuje. Doporučení pro následné období - setrvat v dobrém plnění PZ, jako jsou pracovní aktivity, více navštěvovat volnočasové aktivity a vytvořit si podmínky pro udělení další kázeňské odměny nebo podmínky pro zahlazení kázeňského trestu.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Na oddíle základní povinnosti plní, ve svých osobních věcech udržuje pořádek na stanovené úrovni. S chováním a vystupováním měl během výkonu trestu problémy, neboť byl 2x kázeňsky potrestán, v jednom případě napadení spoluodsouzeného a v druhém případě nedodržení zásad slušného chování. Podmínky specializovaného oddělení respektuje a terapeuticko-výchovný program plní, pravidelně se účastní aktivit, standardně a samostatně pečuje o svou osobu a své věci. V současné době je zařazen do výchovně terapeutické skupiny typu B.

V případě podmíněného propuštění se bude zdržovat na adrese u svých rodičů. Zaměstnání má údajně zajištěno ve stavební firmě svého strýce. Platné osobní doklady nemá, údajně je ztratil. Odsouzený o podmíněné propuštění žádá poprvé.

Po celkovém zhodnocení průběhu výkonu trestu je možné konstatovat, že neplní svůj účel, protože odsouzený byl 2x kázeňsky potrestán a 1x kázeňsky odměněn. Předpoklad řádného a bezproblémového návratu do společnosti je vzhledem k jeho přístupu k výkonu trestu nejistá.

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený nespĺňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, a to především z důvodu, že odsouzeného výkon trestu zcela zjevně neponaučil, neboť byl opakovaně kázeňsky trestán, čímž nesplnil jeden ze základních cílů, které měl stanoven v programu zacházení. Dále soud vytkl odsouzenému, že si nebyl schopen během výkonu trestu zajistit platné osobní doklady.

Odsouzený FJ 25

Ve výkonu trestu poprvé, odsouzen byl již po třetí. Do výkonu trestu byl dodán policií ČR. Trest mu byl nařízen v délce 30 měsíců. Odsouzený je za opakované vloupání do rekreačních objektů a krádeže barevných kovů. Na specializovaném oddělení před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 12 měsíců.

Sociální anamnéza:

Do svých 10 let vyrůstal v úplné rodině, poté mu zemřel otec a matka nezvládala jeho výchovu. Ve 14 letech byl umístěn do dětského výchovného ústavu za záškoláctví. Z ústavu často utíkal a na útěku páchal trestnou činnost. Je svobodný a bezdětný, má družku, s kterou je pouze v korespondenčním kontaktu. Vztahy s rodinou uvádí jako dobré. Absolvoval základní školu praktickou. Na další studia nenastoupil. Přiznává, že užíval pervitin. Nikdy neměl trvalý pracovní poměr, živil se příležitostnými brigádami a krádežemi. Neuvádí žádné psychické problémy. Ve výkonu trestu je v současné době bratr a v minulosti byl uvězněn i jeho otec.

Cíle programu zacházení:

Respektováním pravidel stanovených ve VTOS posilovat sebekázeň a vnitřní disciplinovanost

Sebereflexe v rámci své vlastní trestné činnosti a hledání patřičných pozitivních východisek za pomoci odborných zaměstnanců

Rozvoj sociálních kompetencí

Pravidelným kontaktem s blízkými zachovat pozitivní sociální vazby a minimalizovat jejich oslabení

Být odpovědný za své chování a rozhodování.

Zapojením do aktivit PZ rozvíjet své zájmy, učit se novým dovednostem a smysluplně trávit volný čas

Zapojením do pracovních aktivit udržovat a rozvíjet pracovní návyky

Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění:

Odsouzený neplní terapeuticko-výchovný program ve stanoveném rozsahu. V tomto hodnoceném období opakovaně nesplnil předepsaný počet hodin účasti na aktivitách. Odsouzený je zařazen do terapeutické fáze C. Pořádek na cele udržuje na dobré úrovni. V hodnoceném období nebyl kázeňsky odměněn ani trestán. S chováním měl i toto hodnotící období problémy, chybí mu úcta k ostatním odsouzeným a zcela nerespektuje pokyny zaměstnanců VSČR. Doporučení pro následné období – přehodnotit dosavadní průběh VTOS. Udržet si pravidelný korespondenční kontakt s blízkými.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Své povinnosti si odsouzený neplní vždy řádně, za přestupky proti normám upravujícím výkon trestu byl celkem 3x kázeňsky trestán. Do terapeutického programu se zapojuje, v současné době je zařazen do terapeutické skupiny typu C. Podle potřeby se podílí na úklidu společných prostor věznice. S rodinou udržuje korespondenční kontakt, neměl žádnou návštěvu. Program zacházení neplní. Během výkonu trestu byl odsouzený 1x kázeňsky odměněn a 3x trestán.

V případě podmíněného propuštění bude bydlet na adrese u své matky v Ústí nad Labem, která mu údajně zajišťuje i zaměstnání. Spolupráci s Probační a mediační službou České republiky a nevládními organizacemi nenavázal. Platný občanský průkaz má uložen ve věznici. Odsouzený o podmíněné propuštění žádá poprvé.

Po celkovém zhodnocení průběhu výkonu trestu je možné konstatovat, že neplní svůj účel, protože odsouzený byl opakovaně kázeňsky trestán

Odsouzený má údajně zajištěné ubytování i zaměstnání. Predikce řádného a bezproblémového návratu do společnosti je vzhledem k jeho přístupu k výkonu trestu a dosavadní trestní minulosti nepříznivá.

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený nesplňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, a to především z důvodu, že

odsouzený soustavně neplní program zacházení, opakovaně byl kázeňsky trestán a účel trestu ani cíle programu zacházení zjevně nejsou naplňovány.

Odsouzený PP 25 let

Jedná se o odsouzeného slovenské národnosti, který je v ČR poprvé soudně trestán a délka jeho trestu je 18 měsíců za násilnou trestnou činnost (loupež). Na specializovaném oddělení před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 8 měsíců.

Sociální anamnéza:

Jmenovaný byl vychováván oběma rodiči. V dětském domově ani výchovném ústavu nikdy nebyl. Vztahy s rodiči hodnotí jako dobré. Má tři sourozence. S celou rodinou žil na Slovensku do 20 let, poté odešel do ČR. Trestnou činnost začal páchat v partě, ta vyvrcholila právě zmíněným loupežným přepadením. Absolvoval 5 tř. zvláštní školy, je negramotný. Vztah žádný neuvádí, je svobodný a bezdětný. Po autonehodě ochrnl na pravou horní končetinu a částečně na pravou dolní končetinu. Je poživitelem invalidního důchodu, který mu vyplácí SR. Drogy nejuje, pouze uvádí experiment s THC, nekuřák. Před pobytem na SpO se v předchozí věznici sebepoškodil.

Cíle programu zacházení:

Pravidelným kontaktem s blízkými zachovat pozitivní sociální vazby a minimalizovat jejich oslabení

Být odpovědný za své chování a rozhodování

Zapojením do aktivit PZ rozvíjet své zájmy, učit se novým dovednostem a smysluplně trávit volný čas

Zapojením do jednoduchých pracovních činností vytvářet pracovní návyky
Sebereflexe v rámci své vlastní trestné činnosti a hledání patřičných pozitivních východisek za pomoci odborných zaměstnanců

Respektováním pravidel stanovených ve VTOS posilovat sebekázeň a vnitřní disciplinovanost, být odpovědný za své chování a rozhodování

Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění:

Do terapeutického programu se zapojuje pravidelně v rámci svých možností, které mu umožňuje jeho tělesné postižení. Aktivit se účastní převážně pasivně, ale nestraní se a snaží se začlenit do kolektivu. Je zařazen do terapeutické skupiny B, i přes jeho postižení je schopen naplnit stanovený počet hodin. Základní povinnosti odsouzeného jsou splněny na průměrné úrovni. V tomto hodnoceném období nebyl kázeňsky trestán, ale byl 1x kázeňsky odměněn. Čistotu a pořádek na cele i v svých osobních věcech udržuje stěží na stanovené

úrovni. Doporučení pro následné období – stále plnit terapeutický plán, udržet kázeň a pořádek na stávající úrovni a upevňovat sociální vztahy, které jsou pouze písemnou formou.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Své povinnosti si odsouzený plní dle požadavků VSČR. Čistotu a pořádek na cele i ve svých osobních věcech udržuje na stanovené úrovni, při častějším dohledu a individuálním přístupu zaměstnanců VS dosahuje lepších výsledků. Dle možností se podílí na úklidu společných prostor. Do terapeutického programu se zapojuje, v současné době je zařazen do terapeutické skupiny typu B. Udržuje korespondenční kontakt s rodinou na Slovensku. O návštěvy nežadá z důvodu velké vzdálenosti od místa bydliště. Program zacházení plní ve všech bodech včetně cíle. Během výkonu trestu byl odsouzený 1x kázeňsky odměněn a nebyl trestán.

V případě podmíněného propuštění bude bydlet na adrese u svých rodičů. Spolupráci s Probační a mediační službou České republiky a nevládními organizacemi nenavázal. Má platný občanský průkaz Slovenské republiky.

Po celkovém zhodnocení průběhu výkonu trestu je možné konstatovat, že plní stanovený účel, neboť byl 1x kázeňsky odměněn a po celou dobu nebyl kázeňsky potrestán. Odsouzený má zajištěné ubytování, je poživitelem plného invalidního důchodu. Predikce řádného a bezproblémového návratu do společnosti je vzhledem k jeho přístupu k výkonu trestu celkem optimistická.

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený splňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, a to především z důvodu, že odsouzený i přes jeho tělesné postižení se snaží naplňovat účel výkonu trestu a po propuštění má zajištěno sociální zázemí (bydliště, příjem i materiální zajištění). Dalším z důvodu, který soud uvedl, byl jeho první trest a vykonání celkem 2/3 trestu. Odsouzenému byla nařízena dvouletá podmínka.

Odsouzený RP 28 let

Jedná se o odsouzeného, který je poprvé soudně trestán a délka jeho trestu byla 4 roky. Charakter trestné činnosti - majetková trestná činnost. Na specializovaném oddělení před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 26 měsíců.

Sociální anamnéza:

Odsouzený vyrůstal v úplné rodině, s matkou a otcem. Matka mu ve 14 letech tragicky zemřela. Je jedináček, s otcem má stále dobré vztahy a po celou dobu výkonu trestu ho otec pravidelně navštěvuje. Absolvoval 8 tříd základní školy. Po té se učil

elektrotechnikem na středním odborném učilišti, ale po úmrtí matky začalo u odsouzeného záškoláctví. Školu nedokončil. Se svým vrstevníkem začal páchat drobnou majetkovou trestnou činnost, která spočívala v opakovaném vloupávání do automobilů. Tato drobná činnost přešla do sériové trestné činnosti – vloupání do trezorů pošt a větších firem se značnou škodou. Poté založil rodinu, s družkou má dvě děti. Před nástupem do VTOS pracoval jako automechanik, ale pouze nelegálně. Nastoupení do výkonu trestu se úmyslně vyhýbal, neboť měl panickou hrůzu z uvěznění. Dokonce z tohoto důvodu vyhledal psychologa a měl v úmyslu nastoupit ambulantní psychologickou léčbu. Toto již nestihl, neboť byl zatčen policií a byl dodán do výkonu trestu. Zkušenosti s drogou zcela odmítá.

Cíle programu zacházení:

Rozvoj sociálních kompetencí

Pravidelným kontaktem s blízkými zachovat pozitivní sociální vazby a minimalizovat jejich oslabení

Zapojením do aktivit PZ rozvíjet své zájmy, učit se novým dovednostem a smysluplně trávit volný čas

Být odpovědný za své chování a rozhodování

Zapojením do pracovních aktivit udržovat a rozvíjet pracovní návyky

Sebereflexe v rámci své vlastní trestné činnosti a hledání patřičných pozitivních východisek za pomoci odborných zaměstnanců

Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění:

Odsouzený je v pravidelném písemném i osobním kontaktu především se svou družkou, dětmi i otcem, je patrné, že rodina má dobré zázemí a je schopna toto zajistit i odsouzenému po případném propuštění z VTOS. Terapeuticko-výchovný program plní ve stanoveném rozsahu, účastní se aktivně a pravidelně všech stanovených aktivit, jeho příkladný přístup k plnění PZ je motivační pro ostatní odsouzené na oddíle, je zařazen do terapeutické skupiny B. Povinnosti odsouzeného jsou plněny příkladně. Chování a vystupování má slušné, v případě nějakého nařízení je spolehlivý a činnost vykoná bez problémů. Vůči personálu je slušný, ochotný a komunikativní. V tomto hodnoceném období získal nejvyšší možnou odměnu ve VTOS – přerušení VT a dále byl 1x odměněn pochvalou. Trestán nebyl. Doporučení pro následné období – pokračovat ve stávajícím dobrém plnění PZ, vytrvat i nadále v dobrém plnění povinností a svým jednáním si vytvořit podmínky pro využití institutu podmíněného propuštění z VT.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Povinnosti odsouzený plní na požadované úrovni, do výchovně terapeutického programu se zapojuje aktivně, podmínky specializovaného oddělení respektuje a výchovně - terapeutický program plní. V rámci celé věznice včetně oddílu se zapojuje do úklidových prací, které odvádí na požadované úrovni. Je pravidelným účastníkem extramurálních aktivit, kde pracuje na velmi dobré úrovni a je vzorem pro ostatní odsouzené. Ve zdejší věznici byl odsouzený celkem 14x kázeňsky odměněn a nebyl trestán.

V případě podmíněného propuštění bude bydlet se svou rodinou. Ve věznici je pravidelně navštěvován celou rodinou včetně dětí. S dětmi i družkou udržuje pravidelný písemný i telefonický kontakt. Po propuštění z výkonu trestu má odsouzený zájem dostudovat započaté studium na středním odborném učilišti. Zaměstnání má zajištěno. Odsouzený je v kontaktu s Probační a mediační službou České republiky. Odsouzený má platný občanský průkaz uložený ve věznici.

Jednání a chování odsouzeného ve výkonu trestu nasvědčuje snaze přehodnotit dosavadní nezodpovědný způsob života. Prací na extramurálních aktivitách projevuje snahu o udržení pracovních návyků. Návštěvami, písemným i telefonickým kontaktem s rodinou po dobu výkonu trestu se pokouší podporovat pozitivní sociální vazby a zmírnit tak riziko absence sociálního zázemí. Tímto chování naplňuje i všechny cíle terapeutického programu

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený splňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, a to především z důvodu, že odsouzený má zajištěnu sociální stránku po propuštění z VTOS. Snaha o návrat do řádného života je umocněna jeho zájmem o doplnění vzdělání, o kterém předložil soudu potvrzení z daného učiliště. I průběh samotného výkonu trestu nasvědčoval tomu, že se snaží přehodnotit své chování a nápravu své osoby. Posledním aspektem, ke kterému soud přihlédl, byla spolupráce s probační a mediační službou. Odsouzenému byla nařízena čtyřletá podmínka.

Odsouzený HP 30 let

Jedná se o odsouzeného, který je poprvé soudně trestán a délka jeho trestu byla 3,5 roku. Charakter trestné činnosti - majetková trestná činnost. Na specializovaném oddělení před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 26 měsíců.

Sociální anamnéza:

Odsouzený byl vychováván oběma rodiči. Po celé dětství nebyl umístěn v dětském domově ani výchovném ústavu. Matka v současnosti žije v Anglii, otec zemřel, když bylo odsouzenému 18 let. Vyrůstal společně s pěti staršími sourozenci. S matkou a se sourozenci

má dobré vztahy. Po ukončení základní školní docházky, začal pracovat. Po smrti otce odjíždí do Anglie. V Anglii se mu narodil syn, který zůstal u přítelkyně po jeho návratu do ČR. V ČR se mu nepodařilo zajistit zaměstnání a začal brát drogy (THC, příležitostně pervitin). Našel si novou přítelkyni, s kterou má druhého syna. Motivem majetkové trestné činnosti byla závislost na pervitinu. Loupež spáchal v opilosti. Ve vazební věznici se sebepoškodil. Z tohoto důvodu byl po pohovoru s psychologem umístěn na specializované oddělení.

Cíle programu zacházení:

Respektovat zákonné normy (včetně norem pro VTOS), získat reálný náhled na vlastní život a trestnou činnost

Práci ve prospěch věznice rozvíjet pracovní návyky

Rozvoj sociálních kompetencí

Pravidelným kontaktem s blízkými udržovat pozitivní sociální vazby a minimalizovat jejich oslabení

Snižování stresových stavů, odbourávání emočního napětí, posilování volních vlastností a sebekontroly

Důsledným plněním výchovně terapeutického programu posílit stabilizaci osobnosti

Být odpovědný za své chování a rozhodování

Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění:

Terapeuticko-výchovný program plní odsouzený dle požadavků VSČR. Účastní se pravidelně všech stanovených aktivit se zájmem o tyto aktivity, kterými rozvíjí své znalosti a dovednosti. Na aktivity dochází pravidelně a včas. Dlouhodobě je zařazen do diferenciacní skupiny B. O návštěvy nežádal, ale je v písemném kontaktu s matkou a bratrem, kteří žijí v Anglii. O své děti nejeví zájem – údajně ztratil kontakt na jejich matky. Svě základní povinnosti plní na dobré úrovni. Chování a vystupování má slušné, v případě nějakého nařízení je spolehlivý a činnost vykoná bez problémů. K personálu je slušný, ochotný a komunikativní. V tomto hodnoceném období nebyl kázeňsky odměněn ani trestán. Doporučení pro následné období – v dalším období setrvat v dobrém plnění PZ, jako jsou pracovní aktivity a tímto si vytvořit si podmínky pro udělení další kázeňské odměny.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Na odděle základní povinnosti plní, ve svých osobních věcech udržuje pořádek na stanovené úrovni. Chování a vystupování má bezproblémové, k zaměstnancům vězeňské služby je slušný a vstřícný. Podmínky specializovaného oddělení respektuje a terapeuticko-výchovný program plní, pravidelně se účastní aktivit, standardně a samostatně pečuje o svou osobu a své věci. V současné době je zařazen do výchovně terapeutické skupiny typu B.

Během výkonu trestu byl 11x kázeňsky odměněn a nebyl trestán. V případě podmíněného propuštění pojedje za svou matkou do Anglie, práci zajištěnu nemá. Ve věznici má uložen platný občanský průkaz. Nespolupracuje s Probační a mediační službou ČR a není v kontaktu s nevládními organizacemi.

Celkově lze přístup odsouzeného k naplňování účelu výkonu trestu odnětí svobody hodnotit kladně. Predikce řádného a bezproblémového návratu do společnosti není zcela příznivá, a to i s přihlédnutím k jeho trestní minulosti a drogové závislosti.

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený splňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, a to především z důvodu, že odsouzený po celou dobu výkonu trestu plnil příkladně program zacházení, celkem byl 11x kázeňsky odměněn. Dál soud přihlédl ke skutečnosti, že z celkového čtyřletého trestu měl již vykonán trest v délce 3 roky. Odsouzenému byla nařízena dvouletá podmínka.

Odsouzený BZ 27 let

Celkem 4x soudně trestán ve výkonu je poprvé, délka trestu 2 roku a 10 měsíců. Odsouzen za mravnostní a drobnou majetkovou trestnou činnost. Na specializovaném oddělení před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 10 měsíců.

Sociální anamnéza:

Jmenovaný byl vychováván matkou a otcem do svých 14 let v úplné, ale disharmonické rodině. Od 14-ti let byl umístěn v dětském domově. Je bezdětný a v současné době nemá známost. Absolvoval základní školu praktickou. Před nástupem do VTOS nikde nepracoval, pobíral invalidní důchod. Ve VTOS je umístěn za drobné majetkové delikty, převážně krádeže barevných kovů. Dále byl odsouzen za zneužití mladistvé osoby (12 let) uvádí, že se jednalo o kamarádka a o její nezletilosti nevěděl. Celkem odsouzen za uvedené skutky na 10 měsíců a druhý trest v délce 2 let. Od svých 18 let uvádí kontakt s drogou (THC, občas pervitin). Když zjistil, že byl odsouzen, pokusil se o sebevraždu. Z rodiny byl ve výkonu trestu otec, právě v době kdy byl umístěn v dětském domově. Jedná se o osobu nezralou a lehce ovlivnitelnou.

Cíle programu zacházení:

Být odpovědný za své chování a rozhodování

Rozvoj přiměřené verbální komunikace

Udržovat kontakt s blízkými a snížit riziko oslabení sociálních vazeb

Pracovními činnostmi ve prospěch věznice rozvíjet pracovní dovednosti

Rozvoj sociálních kompetencí

Zapojením do aktivit terapeutického programu, rozvíjet své zájmy, učit se novým dovednostem a smysluplně trávit volný čas

Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění:

Odsouzený plní terapeuticko-výchovný program ve stanoveném rozsahu, pravidelně se účastní stanovených aktivit. K zaměstnancům je vždy vstřícný a poslušný. Základní povinnosti odsouzeného jsou plněny na průměrné úrovni. Čistotu a pořádek na cele i v osobních věcech má také na průměrné úrovni. V tomto období nebyl kázeňsky odměněn ani trestán. Doporučení pro následné období – pokračovat ve stávajícím dobrém plnění PZ, vytrvat i nadále v dobrém plnění povinností, vytvořit si tak podmínky pro udělení další kázeňské odměny. Svým jednáním si vytvořit podmínky pro využití institutu podmíněného propuštění z VT.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Základní povinnosti odsouzený plnil na požadované úrovni, do výchovně terapeutického programu se zapojoval aktivně, v současné době je zařazen do výchovně terapeutické skupiny typu B. Během výkonu trestu ve zdejší věznici byl odsouzený 2x kázeňsky odměněn a nebyl kázeňsky trestán.

Po celou dobu trestu byl v kontaktu s matkou a sestrou, které ho pravidelně ve věznici navštěvovaly. V případě podmíněného propuštění bude bydlet u matky, kde má trvalé bydliště. Zaměstnání zajištěno nemá, bude se evidovat na úřadu práce. Spolupráci s Probační a mediační službou České republiky a nevládními organizacemi nenavázal. Platný občanský průkaz má uložen ve věznici.

Po celkovém zhodnocení průběhu výkonu trestu je možné konstatovat, že výkon trestu plní svůj účel, protože odsouzený nebyl po celou dobu kázeňsky potrestán a byl celkem 2 x kázeňsky odměněn. Predikci zdárného zařazení do běžného života lze hodnotit jako potenciálně příznivou.

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený splňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, a to především z důvodu, že odsouzený si odpykal 2/3 svého trestu a po celou dobu výkonu trestu nebyl kázeňsky trestán a program zacházení plnil dle svých možností. Dalším výrazným aspektem byla sociální situace odsouzeného, neboť po celou dobu trestu byl pravidelně navštěvován rodinou i družkou.

Odsouzený ŠJ 25 let

Celkem 3x soudně trestán, ve výkonu trestu je poprvé, délka jeho trestu byla 4 roky. Odsouzen za násilnou trestnou činnost (loupež), tento čin bagatelizuje. Na specializovaném oddělení před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 26 měsíců.

Sociální anamnéza:

Jmenovaný po celé dětství vychováván oběma rodiči, má 4 starší sourozence. V dětství nebyl umístěn v žádném zařízení ústavní nebo ochranné výchovy. S rodinou udržuje dobré vztahy. Odsouzený absolvoval osm tříd základní školy praktické, k dalšímu studiu nenastoupil. Po ukončení školy různě pracoval brigádně přes agentury. Poslední pracovní poměr měl v roce 2009, kdy pracoval jako dělník v dřevovýrobě. Odsouzen je dle jeho slov „za prkotinu“, známý mu dlužil 3000,- Kč, on věděl, že jde s výplatou, tak ho fyzicky napadl a odcizil mu částku 5000,- Kč. Za tento trestný čin mu soud vyměřil trest 4 let. Je příležitostný kuřák a drogy zcela neguje. Z rodiny ve výkonu nikdo nebyl. Psychické problémy nikdy neměl.

Cíle programu zacházení:

Být odpovědný za své chování a rozhodování, respektovat normy upravující VTOS

Pravidelným kontaktem se sociálním zázemím udržovat pozitivní sociální vazby a minimalizovat jejich oslabení

Pracovními činnostmi rozvíjet pracovní návyky

Učit se novým dovednostem, rozvíjet své zájmy, smysluplně trávit volný čas –

odsouzený navštěvuje aktivity, které jsou mu nápomocny rozšířit si tyto oblasti

Sebereflexe v rámci své vlastní trestné činnosti a hledání patřičných pozitivních východisek za pomoci odborných zaměstnanců

Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění:

Terapeuticko-výchovný program plní dle požadavků VSČR. Pravidelně se účastní všech předepsaných aktivit. K zaměstnancům je vždy vstřícný a slušný. Základní povinnosti odsouzeného jsou plněny na dobré úrovni. Čistotu a pořádek na cele i v osobních věcech má na velmi dobré úrovni. V tomto období nebyl kázeňsky odměněn ani trestán. S rodinou v pravidelném písemném kontaktu. Návštěvy nežádá z důvodu velké vzdálenosti. Doporučení pro následné období – pokračovat v plnění PZ a vytvořit si tak podmínky pro udělení další kázeňské odměny. Svým jednáním si vytvořit podmínky pro možnost využití institutu podmíněného propuštění z VT.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Základní povinnosti odsouzený plní na požadované úrovni, do výchovně terapeutického programu se zapojuje aktivně, podmínky specializovaného oddělení respektuje a výchovně-terapeutický program plní. V současné době je zařazen do výchovně terapeutické skupiny typu B. Na oddíle se zapojuje do úklidových prací. Je pravidelným účastníkem extramurálních aktivit, kde pracuje na velmi dobré úrovni. Během výkonu trestu ve zdejší věznici byl odsouzený 8 x kázeňsky odměněn a nebyl trestán. Poslední KO vykazuje odsouzený 12 měsíců před podáním žádosti o podmíněné propuštění.

V případě podmíněného propuštění bude bydlet u rodičů, kde má trvalé bydliště. S rodiči udržuje písemný kontakt, o návštěvy nežádal. Zaměstnání zajištěno nemá. Spolupráci s Probační a mediační službou České republiky a nevládními organizacemi nenavázal. Odsouzený má platný občanský průkaz uložený ve věznici.

Jednání a chování odsouzeného ve výkonu trestu nasvědčuje snaze přehodnotit dosavadní nezodpovědný způsob života. Práci na extramurálních aktivitách projevuje snahu o udržení pracovních návyků. Písemným a telefonickým kontaktem s rodinou po dobu výkonu trestu se pokouší podporovat pozitivní sociální vazby a zmírnit tak riziko absence sociálního zázemí.

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený nesplňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, a to především z důvodu, že za poslední rok před podáním žádosti o podmíněné propuštění mu nebyla udělena kázeňská odměna. Dále soud přihlédl na nezajištěné zaměstnání po propuštění.

Odsouzený HM 24 let

Odsouzený byl celkem 2 x odsouzen a ve výkonu trestu je poprvé, délka jeho trestu byla 2 roky: majetková trestná činnost. Na specializovaném oddělení před projednáním žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 10 měsíců.

Sociální anamnéza:

Odsouzený byl vychováván do 8 let v úplné rodině, poté v dětském domově. Sourozence nemá. Absolvoval 5. tř. ZŠ praktické, nevyučen. S matkou je stále v písemném kontaktu, otec již zemřel. Jmenovaný je svobodný, bezdětný. V současné době má přítelkyni, která ho pravidelně navštěvuje. S přítelkyní má pouze krátký, vztah vrátila se k odsouzenému po 2 letech v zahraničí, kde se živila prostitucí. Před VTOS byl bez pracovního poměru, živil se krádežemi. Zkušenost s drogou (THC, pervitin) uvádí jen příležitostně – vzhledem k jeho projevu je informace nedůvěryhodná. Před nástupem trestu měl psychické problémy

především z obavy z uvěznění a zároveň z uvěznění jeho matky, která v současnosti vykonává také trest odnětí svobody.

Cíle programu zacházení:

Respektováním pravidel stanovených ve VTOS posilovat sebekázeň a vnitřní disciplinovanost

Sebereflexe v rámci své vlastní trestné činnosti a hledání patřičných pozitivních východisek za pomoci odborných zaměstnanců

Rozvoj sociálních kompetencí

Pravidelným kontaktem s blízkými zachovat pozitivní sociální vazby a minimalizovat jejich oslabení

Být odpovědný za své chování a rozhodování

Zapojením do aktivit PZ rozvíjet své zájmy, učit se novým dovednostem a smysluplně trávit volný čas.

Zapojením do pracovních aktivit udržovat a rozvíjet pracovní návyky

Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění:

V tomto hodnotícím období ve výchovně terapeutickém programu začal dosahovat nadprůměrné účasti na aktivitách. Na aktivitách je přínosem, má časté dotazy a projednávané téma ho zajímá. Zařazen je do diferenciační skupiny B. Základní povinnosti odsouzeného jsou splněny na dobré úrovni. Pořádek ve svých osobních věcech udržuje na požadované úrovni. Dobrovolně se zapojuje so úklidu celé věznice a je pravidelným účastníkem extramurálních aktivit. V tomto hodnoceném období nebyl odměněn ani trestán. S matkou je v písemném kontaktu a družka ho pravidelně navštěvuje. Doporučení pro následné období – nadále pokračovat v dobré činnosti na extramurálních aktivitách, vytvořit si podmínky pro udělení kázeňské odměny a udržet si celkově kladný přístup k naplňování účelu výkonu trestu.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Na oddíle základní povinnosti plní, ve svých osobních věcech udržuje pořádek na stanovené úrovni. Chování a vystupování má bezproblémové, k zaměstnancům vězeňské služby je slušný a vstřícný. Podmínky specializovaného oddělení respektuje a terapeuticko-výchovný program plní, pravidelně se účastní aktivit, standardně a samostatně pečuje o svou osobu a své věci. V současné době je zařazen do výchovně terapeutické skupiny typu B. Během výkonu trestu byl 4x kázeňsky odměněn a nebyl trestán.

V případě podmíněného propuštění bude údajně bydlet u družky v Praze. Zaměstnání zajištěno nemá. Platný občanský průkaz má uložen ve věznici. Nespolupracuje s Probační

a mediační službou ČR, ale je v kontaktu s nevládní organizací Centrum sociálních služeb Praha.

Celkově lze přístup odsouzeného k naplňování účelu výkonu trestu odnětí svobody hodnotit kladně. Odsouzený má platné doklady a údajně zajištěné bydlení, nemá zajištěné zaměstnání. Predikce řádného a bezproblémového návratu do společnosti není zcela příznivá, i s přihlédnutím k jeho trestní minulosti.

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený splňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, a to především z důvodu, že odsouzený své po celou dobu ve VTOS nebyl kázeňsky potrestán, program zacházení plnil dle požadavků VSČR a spolupracoval s centrem sociálních služeb. Dále soud zohlednil, že se jednalo o první trest odnětí svobody, a tento byl pro odsouzeného dostatečným ponaučením.

Odsouzený GD 32 let

Celkem 2x soudně trestán, ve výkonu trestu je poprvé, délka jeho trestu činí 36 měsíců. Trestná činnost byla násilného charakteru (ubližení na zdraví, výtržnictví). Na specializovaném oddělení před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění byl umístěn 12 měsíců.

Sociální anamnéza:

Dětství prožil v Bulharsku v úplné rodině. Matka se sestrou stále žijí v Bulharsku, otec zemřel, když mu bylo 12 let. Má ukončené základní vzdělání. Vyučený kuchař číšník. V České republice žil přibližně od 20 let, se svou bývalou družkou mají syna. První trestnou činnost spáchal při rozchodu na družce (ubližení na zdraví). Po rozchodu se dopustil další trestné činnosti (rvačka s ubližením na zdraví) na ubytovně, kde bydlel. Tuto činnost popírá, prý jednal pod vlivem alkoholu a v sebeobraně. Z rodiny nikdo trestán nebyl. Drogy zcela neguje, pouze ve větší míře užíval alkohol. Psychické problémy měl pouze na vazbě, než se smířil s uvězněním, ale pomoc psychologa nevyžadoval.

Cíle programu zacházení:

Sebereflexe v rámci své vlastní trestné činnosti a hledání patřičných pozitivních východisek za pomoci odborných zaměstnanců

Snižování stresových stavů, odbourávání emočního napětí, posilování volných vlastností a sebekontroly

Rozvoj sociálních kompetencí

Zapojením do pracovních činností rozvíjet pracovní návyky

Pravidelným kontaktem s blízkými zachovat stávající sociální vazby

Zapojením do aktivit PZ rozvíjet své zájmy, učit se novým znalostem a dovednostem
Hodnocení PZ před projednáním žádosti o podmíněné propuštění:

Pořádek na cele udržuje na příkladné úrovni, podílí se na úklidu společných prostor věznice i oddílu, chování k zaměstnancům VSČR je slušné a zdvořilé. Pravidelně udržuje telefonický i písemný kontakt se synem a jeho babičkou. Na návštěvy jezdí jeho přítel ze SRN. Program zacházení plní v celém jeho rozsahu, mnohdy nad rámec svých povinností. Je lektorem jazykového kroužku pro odsouzené, kde vyučuje německý jazyk. Jako lektor odvádí znamenité výsledky. Ve sledovaném hodnotícím období byl 1 x kázeňsky odměněn, trestán nebyl. Doporučení pro následné období – motivovat k dalšímu upevňování vnitřní vyrovnanosti, odsouzeného připravit na možnost realizace podmíněného propuštění, dále udržet nastavení u odsouzeného jako doposud.

Hodnocení pro OS Česká Lípa k žádosti o podmíněné propuštění:

Své povinnosti si odsouzený plní na velmi dobré úrovni, do terapeutického programu se zapojuje aktivně, v současné době je zařazen do terapeutické skupiny typu B. Také se aktivně podílí na úklidu společných prostor věznice. Opakovaně mu bylo uděleno povolení opuštění věznice za doprovodu zaměstnance v souvislosti s plněním programu zacházení. Častý korespondenční a telefonický kontakt udržuje s blízkými příbuznými a přítelem, se kterým má i pravidelné návštěvy. Program zacházení plní ve všech bodech včetně cíle. Během výkonu trestu byl odsouzený 12x kázeňsky odměněn a nebyl trestán.

V případě podmíněného propuštění bude bydlet u svého přítele v SRN, který mu také zajišťuje zaměstnání barmana a pomocné síly v kuchyni restaurace. Spolupráci s Probační a mediační službou České republiky a nevládními organizacemi nenavázal. Povolení k pobytu na území ČR má uložen na Cizinecké policii v České Lípě.

Po celkovém zhodnocení průběhu výkonu trestu je možné konstatovat, že plní svůj účel, protože odsouzený nebyl po celou dobu kázeňsky potrestán a byl 12x kázeňsky odměněn.

Rozhodnutí soudu:

Okresní soud v České Lípě při veřejném zasedání rozhodl o tom, že odsouzený splňuje podmínky pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, a to především z důvodu, že si odsouzený, po celou dobu výkonu trestu plnil své povinnosti na požadované úrovni, celkem byl 12x kázeňsky odměněn. Dále soud zohlednil skutečnost, že má odsouzený velice dobré sociální zázemí což dokládá i splacení všech dluhů za soudy a trestní řízení. Poslední kladnou skutečností, kterou soud zmínil, byla spolupráce s probační a mediační službou. Odsouzenému byla vyměřena podmínka v trvání 2 let.

Tabulka č. 2: Souhrn výsledků provedených analýz

	Hodnocení PZ	Hodnocení k PP	Spol. s PMS/ jiné organizace	Sociální zázemí	Zaměstnání	Rozhodnutí soudu
BT 21 let	Plněn průměrně	Průměrné	Ne	Funkční	Invalidní důchod	Nepropuštěn
FM 27 let	Plněn průměrně	Podprůměrné	Ne	Nefunkční	Zajištěno	Nepropuštěn
FJ 25 let	Neplněn – opakované KT	Podprůměrné	Ne	Nefunkční	Zajištěno	Nepropuštěn
PP 25 let	Plněn v rámci možností	Průměrné	Ne	Funkční	Invalidní důchod	Propuštěn
RP 28 let	Plněn na vynikající úrovni	Nadprůměrné	Ano - PMS	Funkční	Zajištěno	Propuštěn
HP 30 let	Plněn	Průměrné	Ne	Nefunkční	Nezajištěno	Propuštěn
BZ 27 let	Plněn průměrně	Průměrné	Ne	Funkční	Nezajištěno	Propuštěn
ŠJ 25 let	Plněn průměrně	Průměrné	Ne	Funkční	Nezajištěno	Nepropuštěn
HM 24 let	Plněn	Průměrné	Ano – CSS	Nefunkční	Nezajištěno	Propuštěn
GD32 let	Plněn na vynikající úrovni	Nadprůměrné	Ano - PMS	Funkční	Zajištěno	Propuštěn

Použité zkrácené výrazy (PMS – probační a mediační služba, CSS – centrum sociálních služeb, PZ – program zacházení, PP - podmíněné propuštění)

Zdroj: tabulka sestavena autorem diplomové práce

2.7 Diskuze

Naším hlavním cílem bylo popsat Specializované oddělení pro odsouzené s mentální retardací a analýzou zkoumaného vzorku zjistit, zda je plnění PZ jedním ze stěžejních předpokladů úspěšné žádosti o PP. Předpokládali jsme, že charakter uvedených hodnocení bude relevantním podkladem k rozhodnutí soudu. K tomuto účelu jsme se zaměřili na poslední průběžné hodnocení před podáním žádosti o PP a hodnocení k PP. Z výsledku je zřejmé, že v případech, kdy PZ nebyl průběžně plněn, byla žádost o PP soudem zamítnuta

s odůvodněním, že je zřejmé, že výkon trestu nenaplnil svůj účel. Zde je nutno poznamenat, že negativní poslední průběžného hodnocení předznamenalo i negativní hodnocení k PP, které měl k dispozici soud při rozhodování. Zvláště bychom chtěli poukázat na případ osoby BT 21 let, kdy průběžné hodnocení i hodnocení k podmíněnému propuštění bylo průměrné, PZ byl tedy plněn. Soud však nabyl přesvědčení, že výkon trestu nenaplnil zcela svůj účel, a to pro pasivní přístup odsouzeného k výkonu trestu, jelikož odsouzený získal jedinou odměnu účelově před projednáním jeho žádosti o podmíněné propuštění, přičemž na oddělení si mohl případným aktivním přístupem vytvořit podmínky na udělení více KO. Dále je z výsledku zřejmé, že dvě osoby BZ 27 let a ŠJ 25 let měli podobný charakter hodnocení PZ i hodnocení k PP. Odsouzený BZ 27 let byl propuštěn, naopak žádost odsouzený ŠJ 25 let byla zamítnuta. Zde soud přihlédl ke skutečnosti, že odsouzený za poslední rok nezískal ani jednu odměnu. U odsouzeného BZ 27 let naopak vyzvedl soud tu skutečnost, že odpykal již 2/3 trestu a jeho sociální situace byla příznivá a byla podložena velkým zájmem rodiny o odsouzeného.

Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že kladné průběžné hodnocení PZ má souvislost s kladným rozhodnutím soudu o podmíněném propuštění, jak je zřetelné z tabulky se naplnila, neboť kdo neplnil alespoň na průměrné úrovni hodnocení PZ, nebyl podmíněně propuštěn. U dvou odsouzených BT 21 let a ŠJ 25 let byl program zacházení plněn průměrně, ale nebyli propuštěni, neboť soud neshledal dostatečné záruky. U prvního BT 21 let uvádí plnění PZ jako účelové a u druhého ŠJ 25 let chybí záruka návratu do společnosti v nezajištěném zaměstnání. V případě, že odsouzený má pouze průměrné plnění PZ soud se snaží přihlédnout i k dalším faktorům, jako je rodinné zázemí, finanční zajištění a podobně.

Hodnocení k podmíněnému propuštění, jak je zřejmé z tabulky, téměř ve všech případech koresponduje s průběžným hodnocením programu zacházení. U odsouzeného FM 27 let tato návaznost není. Tento problém byl již vysvětlen v kapitole výzkumné metody. Zde je právě patrný rozdíl mezi průběžným hodnocením PZ, které před projednáním podmíněného propuštění je lepší – je v něm zhodnocena progres, kterou se snaží odsouzený ještě kladně změnit stanovisko soudu. V tomto případě si odsouzený nebyl schopen zahladit kázeňské tresty, které mu byly uloženy před rokem. Poslední průběžné hodnocení neovlivnili, ale komplexnější hodnocení pro podmíněné propuštění je uloženími kázeňskými tresty zcela ovlivněno.

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že kladné hodnocení k podmíněnému propuštění má vliv na kladné rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění se naplnila, každý z odsouzených, který hodnocení k podmíněnému propuštění nesplnil alespoň průměrně, nebyl soudem podmíněně propuštěn.

Další zajímavou skutečností patrnou z analýz je, že tři odsouzení, kteří spolupracovali s organizací podporující snadnější začlenění zpět do života (CSS a PMS), byli podmíněně propuštěni. Soud k těmto skutečnostem přihlíží především z toho důvodu, že spolupráce s těmito organizacemi začíná nejméně 6 měsíců před podáním žádosti o podmíněné propuštění a dá se tedy předpokládat dlouhodobá snaha odsouzeného využít aktivně všech možností, které budou vést k zařazení se do společnosti. Tyto organizace totiž na svobodě zajišťují podmínky pro začlenění zpět do společnosti, např. zaměstnání, ubytování na ubytovnách a podobně. Soud přihlíží k zprávám od těchto organizací jako k věrohodným a ověřeným. Dalším přínosem pro odsouzeného je to, že spolupráci s těmito subjekty uznávají i úřady a zaměstnavatelé, kteří mají v tomto zprostředkovateli alespoň částečné záruky, že nejde jen o formální účelové žádosti, ale o skutečný zájem zařazení do práce či zajištění ubytování. Tímto se i sami odsouzení učí vytrvalosti a čelit někdy i nepříjemným skutečnostem, neboť PMS v mnoha případech kontaktuje i poškozené a žádá odsouzené o omluvu či případnou kompenzaci škody. Spolupráci s těmito organizacemi soud považuje za přínosnou.

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že spolupráce s PMS a jinými nevládními organizacemi bude soud považovat za přínosnou. Z výše uvedených skutečností můžeme usuzovat na potvrzení našeho předpokladu, neboť ti odsouzení, kteří spolupracovali s těmito organizacemi, byli podmíněně propuštěni. Soud na tuto spolupráci poukázal i při rozhodování o podmíněném propuštění.

Hledisko sociálního zázemí je důležité pro každého, kdo opouští výkon trestu. Za sociální zázemí považujeme především prostředí, do kterého se odsouzený bude vracet. Toto posuzujeme již ve výkonu trestu. Například jakým způsobem je v kontaktu s blízkými, jak často má návštěvy ve věznici. Dalším dobrým ukazatelem je i zaslání nárokového balíku (který v mnoha případech přesahuje hodnotu 3000,- Kč). Při vyhodnocování analyzovaných údajů je zajímavé, že u odsouzeného HP 30 let je jeho sociální zázemí nefunkční, neboť s matkou je jen v písemném kontaktu z důvodu pobytu v Anglii, se svými dvěma dětmi v kontaktu není vůbec. Po propuštění nemá zajištěno ubytování, údajně pojedí do zahraničí. Soud tyto aspekty zvážil, ale vzhledem k tomu, že měl již odsouzený převážnou část svého trestu odpykanou a vyhlídky, že by se jeho sociální situace zlepšila, se nejevily jako reálné, rozhodl soud o jeho propuštění. V usnesení soud uvedl, že odsouzený po celou dobu plnil cíle programu zacházení a snažil se pracovat na své převýchově.

Při vyhodnocení čtvrté hypotézy jsme zjistili, že funkční sociální zázemí není zcela podmínkou pro podmíněně propuštění z výkonu trestu. Jak je z tabulky zřejmé BT 21 let a ŠJ

25 let měli funkční sociální zázemí a přesto soud nevyhověl jejich žádosti o podmíněné propuštění. Na druhou stranu HP 30 let a MH 24 let neměli dobré sociální zázemí. Jak již bylo uvedeno, HP 30 let měl matku v Anglii a se svými dětmi ztratil kontakt úplně, bydlení také zajištěno neměl. MH 24 let má přítelkyni, u které bude údajně bydlet, ale jeho matka je ve vězení a přítelkyně se živila prostitucí, z tohoto je zcela zřejmé nefunkční sociální zázemí. U obou posledně jmenovaných, i přes to, že neměli zcela funkční zázemí, soud upřednostnil snahu o přehodnocení svého života a plnění programu zacházení po celou dobu výkonu trestu. Hypotéza č. 4: Předpokládáme, že funkční sociální zázemí je pozitivním předpokladem pro kladné rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění. Tento předpoklad nebyl zcela potvrzen, neboť i odsouzení, kteří nemají splněn tento předpoklad, byli podmíněně propuštěni.

Analýzy zaměřené na zaměstnání jsou specifické, neboť jak je patrné, ze 4 odsouzených, kteří měli po propuštění zajištěné zaměstnání, byli propuštěni jenom dva. S touto skutečností souvisí spolupráce s organizacemi (PMS a CSS), neboť oba odsouzení, kteří byli propuštěni, spolupracovali s PMS a k tomuto soud přihlédl. Odsouzení, kteří mají přiznan invalidní důchod, jedná se o dva odsouzené, mají také rozdílné stanovisko soudu a to především v tom, že BT 21 let dle soudu plnil PZ jen účelově, kdežto PP 25 let i přes svůj handicap se snažil PZ plnit. Otázku zaměstnávání je také velice složité posuzovat soudem, neboť pro příklad v lednu 2013 bylo v ČR nezaměstnáno přes 585 000 obyvatel (dle informací MPSV) což činí 8 procentní nezaměstnanost z celkového počtu obyvatel. Pro odsouzené, kteří byli propuštěni nebo ještě uvězněni čekají na projednání podmíněného propuštění, je velice složité získat příslib zaměstnání. Jak jsme se již zmínili i pro tuto skutečnost je pro odsouzené přínosem spolupráce s organizacemi jako je PMS.

Hypotéza č. 5: Předpokládáme, že zajištěné zaměstnání je pozitivním předpokladem pro kladné rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění. Tato hypotéza, se také zcela nepotvrdila, soud rozhodl o podmíněném propuštění u třech odsouzených, kteří neměli zajištěno zaměstnání ani jiný příjem, kterým máme na mysli invalidní důchod.

Závěrem lze shrnout, že se analýzou podařilo potvrdit celkem tři předpoklady a dva se nepotvrdily jednoznačně.

ZÁVĚR

V diplomové práci se autor snažil čtenáři přiblížit stručnou historii vězeňství v českých zemích a jeho dlouhodobý vývoj v širších souvislostech. Pro pochopení celého systému vězeňství a problematiky s ním spojené autor popsal trest a účel trestu a trestání. V teoretické části je uvedeno dělení věznic a hlavní úkoly vězeňské služby, které korespondují s evropskými vězeňskými pravidly. Jelikož hlavním tématem diplomové práce je práce s mentálně retardovanými umístěnými ve výkonu trestu, autor podrobně zmínit i tuto problematiku. Pak už byla pozornost věnována stěžejnímu tématu - specializovanému oddělení pro odsouzené s mentální retardací, které je umístěno ve Věznici Stráž pod Ralskem. Snažili jsme se přiblížit plnění programu zacházení, které je zcela specifické v porovnání se standartními oddíly. V neposlední řadě byl popsán i institut podmíněného propuštění z výkonu trestu, soudy a funkce probační a mediační služby.

Z provedených analýz spisového materiálu u odsouzených, kteří požádali o podmíněné propuštění z výkonu trestu a zároveň byli déle jak půl roku umístěni na specializovaném oddělení pro odsouzené s mentální retardací je patrné, že všechna hlediska, která jsme podrobily analýze, jsou důležitá. Soud hledí na hodnocení jako komplex těchto dílčích hledisek. Lze konstatovat, že když odsouzený neprojeví snahu plnit program zacházení, má minimální šanci uspět se svou žádostí u soudu. Jako rozhodující faktory vnímáme především plnění programu zacházení a kladné hodnocení vypracované pro soud. Další hlediska jako sociální zázemí, zaměstnání, ale i spolupráce s podporujícími organizacemi dotváří komplexní pohled na zařazení odsouzeného do společnosti po propuštění. I v případě, že některou z těchto složek odsouzený nenaplní a program zacházení plnil na požadované úrovni, může soud dospět k rozhodnutí o podmíněném propuštění.

Tato diplomová práce nemá ambici sloužit pro další výzkum, ani využití pro možné reformy současného vězeňství. Přínosem by mohla být pro zaměstnance vězeňské služby. Zaměstnancem je v tomto případě myšlen především nováček, který se ještě ve vězeňské službě tolik neorientuje, ale i zaměstnanec déle pracující ve věznici. Autor z vlastní zkušenosti vnímá, že hodnocení k PP či průběžné hodnocení PZ se po více letech práce ve věznici stává formalitou se zavedenými zvyklostmi. Po prostudování této diplomové práce, může být zaměstnanec motivován k dlouhodobější přípravě a systematické práci s odsouzenými, před sepsáním hodnocení pro podmíněné propuštění. Práce, kterou hodnotí smysluplně i odsouzený, se pro něj stává i motivací. Jak bylo uvedeno, bez těchto faktorů, jako je plnění programu zacházení a naplňování stanovených cílů, odsouzeného ve většině

případů soud podmíněně nepropustí. Další skupinou lidí, pro kterou by měla být tato diplomová práce přínosem, je široká veřejnost, která by po prostudování teoretické, ale i praktické části diplomové práce mohla lépe pochopit smysl trestání a uvěznění. Z vlastní zkušenosti může autor práce potvrdit, že běžná populace o vězeňství nemá mnoho informací, nebo se jedná o informace zkreslené. Tyto informace často staví práci vězeňských zaměstnanců a celý systém vězeňské služby do pozice drahé a zbytečné organizace, která jen čerpá peníze ze státního rozpočtu bez většího efektu. Jak uvádí citát z úvodu: „*Člověk se může stát člověkem pouze vychováním*“ a odsouzený je člověkem, který tuto výchovu potřebuje mnohem více než většinová část populace.

Autor práce se domnívá, že práce s odsouzenými všeobecně je pro celou společnost velkým přínosem. S odsouzenými se musí pracovat dlouhodobě, práce s nimi musí mít přesně stanovené cíle a výhledy do budoucnosti. Skutečností, že jsou ve věznicích umístěni i odsouzení s mentální retardací je pro velkou část veřejnosti překvapením a někteří zprvu vůbec nechápou, jak takoví lidé mohou být uvěznění. Právě k zodpovězení podobných otázek má tato diplomová práce sloužit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Seznam použitých českých zdrojů

- ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. 2. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-36-X
- ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0
- ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1
- ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2004. s. 85. ISBN 80-86473-86-4
- DUNOVSKÝ, J.; DYTRICH, Z.; MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Grada: Praha, 1995. ISBN: 80-7169-192-5
- HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. doplněné vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-30-6
- ROZUM, J., a spol. *Institut dohledu u podmíněného propuštění – závěrečná zpráva z výzkumu*, Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-026-9
- SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I. díl* 1.vyd.Liberec:Technická univerzita 2007. ISBN 978-80-7372-204-3
- SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie II. díl* 1.vyd.Liberec:Technická univerzita 2007. ISBN 978-80-7372-204-3
- SOCHŮREK, J. *Kapitoly z Penologie III. díl*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-205-0
- SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287
- ŠÍMA, A. a M. SUK, *Základy práva pro střední a vyšší odborné školy*. 8. vyd. Praha: C.H.Beck, 2008. ISBN-978-80-7400-014-0
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. 3.vyd. Praha: Portál 2006. ISBN 80-7367-060-7
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-802-3
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby 1 díl*. 1.vyd.Liberec:Technická univerzita 2003. ISBN 80-7083-702-0

Seznam použitých zahraničních zdrojů:

KOLIBÁŠ, E. a kol., *Špeciálna psychiatria* 2.vyd. Univerzita Komenského: Bratislava, 1998, s. 202- 20. ISBN 80-223-1272-X

Seznam použitých internetových zdrojů:

Zdroj: Generální ředitelství VSČR.[online].[cit.2013/03/01]. Dostupné z http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf

Zdroj: Probační a mediační služba ČR.[online].[cit.2013/02/25]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

Zdroj: Vězeňská služba ČR, mapa věznic v ČR. [online].[cit.2013/02/18]. Dostupné z <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr>

Zdroj: Roční zpráva o činnosti zotavovny VSČR Přední Labská – Špindlerův Mlýn.[online].[cit.2013/01/19]. Dostupné z <http://www.prednilabska.cz/images/2012/rocnizprava-2011.pdf>

Český normalizační institut: české norma a tabulky.[online]. [cit.2013/01/07]. Dostupné z: <http://csni.cz/zakony/pravni-norma>

Zdroj: Generální ředitelství VSČR.[online].[cit.2013/03/01]. Dostupné z http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/ceske_veznice.pdf

Seznam použitých zákonů a interních norem:

- Manuál Specializovaného oddělení Stráž pod Ralskem pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací – Procházková Dagmar 2007
- Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody ve znění pozdějších novel
- NGR 25/2012 o specializovaných odděleních pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování a specializovaných odděleních pro výkon ochranného léčení
- Trestní zákoník č. 40/2009
- Zákon č. 555/1992 O Vězeňské službě a justiční strážci České republiky
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999, upravující řád výkonu trestu odnětí svobody
- Evropská vězeňská pravidla, Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2006, Praha, 2006.

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Znak VSČR

Obrázek č. 2: Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů v ČR

Obrázek č. 3: Vnitřní prostor SPO Věznice Stráž pod Ralskem

Seznam tabulek obrázků

Tabulka č. 1: Přehled aktivit vedených na SPO

Tabulka č. 2: Souhrn výsledků provedených analýz

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Josef Váňo

Obor: 7501T001 - Andragogika (Mgr. A)

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Program zacházení na specializovaném oddělení pro mentálně retardované odsouzené a souvislost s podmíněčným propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh:

Celkový počet stran příloh:

Počet titulů české literatury a pramenů: 15

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 1

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D